Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse „Riikliku uurimistoetuse taotlemise, taotluse hindamise, toetuse määramise ning toetuse tagasinõudmise täpsemad tingimused ja kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Riiklik uurimistoetus (edaspidi *uurimistoetus*) on konkurentsipõhine toetus teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis töötava doktorikraadiga teadlase juhitud kõrgetasemelise teadus- ja arendustegevuse projekti elluviimiseks. Vastavalt teadlaskarjääri etappidele eristatakse kolme uurimistoetuse liiki:

1) järeldoktorigrant, mis on mõeldud Eestis doktorikraadi omandanud isikule teadustöö kogemuse saamiseks välisriigi teadus- ja arendusasutuses või teadusmahukas ettevõttes;
2) stardigrant, mis on mõeldud esmase uurimistöö kogemuse omandanud teadlasele iseseisva teadlaskarjääri alustamiseks Eesti teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis;
3) rühmagrant, mis on mõeldud teadlasele iseseisva teadlaskarjääri jätkamiseks ja uurimisrühma juhtimiseks Eesti teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis.

Uurimistoetuse taotlemisele on teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusega (edaspidi *TAIKS*) seatud piirang: toetust saavad saada üksnes evalveeritud asutuses või ülikoolis töötavad teadlased. Evalveerimisel hinnatakse asutuse teadus- ja arendustegevuse taset võrreldes rahvusvaheliselt tunnustatud kriteeriumidega. Evalveerituse nõue tagab, et asutuse teadus- ja arendustegevus on heal tasemel ning asutus suudab uurimistoetuse projekti nõuetekohaselt ellu viia. Evalveerimata asutuste ja teiste juriidiliste isikute töötajaid võib uurimistoetuse projekti tegevustesse kaasata, kuid neile ei ole võimalik uurimistoetusest maksta töölepingulist tasu.

Uurimistoetuse väljaandmist reguleerib TAIKS § 22 ning käesolev määrus. TAIKS § 22 lõike 2 kohaselt korraldab uurimistoetuste väljaandmist teadus- ja arendustegevuse poliitika rakendusüksus, SA Eesti Teadusagentuur (edaspidi *Eesti Teadusagentuur*). Eesti Teadusagentuur moodustab taotluste hindamise korraldamiseks Eesti tunnustatud teadlastest koosneva hindamisnõukogu. Hindamisnõukogu ülesanne on korraldada asjatundlikult ja sõltumatult uurimistoetuse taotluste hindamist ning teha Eesti Teadusagentuurile uurimistoetuse rahastusettepanekud.

TAIKS § 22 lõige 3 sätestab, et uurimistoetuse projektide valik peab toimuma rahvusvaheliselt tunnustatud hindamiskriteeriumide alusel, tagades kõigi teadusvaldkondade võrdse kohtlemise ning otsustusprotsessi sõltumatuse. Antud säte piirab võimalikku poliitilist sekkumist ning tagab, et uurimistoetuste väljaandmine toimub erapooletult ning kooskõlas rahvusvaheliste heade tavadega. Käesolevas määruses sätestatud hindamiskriteeriumid ning rahastamise tingimused on kooskõlas seadusega ning sätestatud lähtudes hindamisnõukogu ettepanekust.

TAIKS-i vastuvõtmisega muudeti uurimistoetuste tingimuste ja korra kehtestamise praktikat. Kui kuni 2025. aastani kinnitas järeldoktorigrandi, stardigrandi ja rühmagrandi tingimused ja korra Eesti Teadusagentuuri juhatuse esimees, siis TAIKS-i kohaselt kehtestab regulatsiooni teadus- ja arendustegevuse valdkonna eest vastutav minister. Muudatus tulenes põhiseaduslikust nõudest, mille kohaselt peab isikute õigusi ja avaliku raha kasutamist puudutav regulatsioon olema sätestatud üldaktiga. Eesti Teadusagentuuril sihtasutusena puudub

volitus anda välja üldakte. Samas lähtutakse ka ministri määruse koostamisel Eesti Teadusagentuuri ja hindamisnõukogu ettepanekutest.

Käesolevas määruses sätestatud regulatsioon põhineb Eesti Teadusagentuuri juhatuse 13. jaanuari 2025. a käskkirjas nr 1.1-4/25/10 sätestatud järeldoktorigrandi, stardigrandi ja rühmagrandi tingimustel ja kordadel. 2025. a kehtinud regulatsioonidega võrreldes ei ole käesolevas määruses tehtud olulisi muudatusi. Määruse eesmärk on reguleerida uurimistoetuse taotlemise, taotluste hindamise, toetuse määramise ja eraldamise, projekti elluviimise ning aruandluse tingimusi ja korda. Samuti reguleeritakse määrusega uurimistoetuse projekti ennetähtaegse lõpetamise ja tagasinõudmisega seonduvat.

Eelnõuga ei kaasne halduskoormuse suurenemist teadlastele ega teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele või evalveeritud rakenduskõrgkoolidele. Uurimistoetuse taotlemise ja menetlemise protsess jääb varasemaga võrreldes muutumatuks.

Eelnõu väljatöötamisse on olnud kaasatud Eesti Teadusagentuur.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna teadusüsteemi valdkonna juht Kairi Värv (735 4048; Kairi.Varv@hm.ee) ja teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna nõunik Mariann Saaliste (735 0214; Mariann.Saaliste@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud õiguspoliitika osakonna õigusnõunikud Kirke Treial (730 1080; Kirke.Treial@hm.ee) ja Kadi Mölder (735 0234; Kadi.Molder@hm.ee).

2. Kehtiv regulatsioon, seotud arengukavad

Määrus kehtestatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 22 lõike 4 alusel.

Määruse eelnõu on kooskõlas „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021-2035“ (edaspidi *TAIE arengukava*) eesmärkidega. TAIE arengukava eesmärgiks on Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostoimes suurendada Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Riiklike uurimistoetuste väljaandmine on TAIE arengukava alaeesmärgi „Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine“ saavutamise osa. Riiklikud uurimistoetused kuuluvad teadussüsteemi põhiinstrumentide hulka.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb kaheksast peatükist. Esimeses peatükis sätestatakse määruse üldsätted. Teise peatükiga reguleeritakse toetatavaid tegevusi, uurimistoetuse suurust ja perioodi. Kolmandas peatükis täpsustatakse toetuse taotlemise tingimusi ning nõudeid taotluse, taotleja, uurimisrühma ja projektis osalevate isikute osas. Neljandas peatükis reguleeritakse taotluste menetlemise, hindamise ja toetuse määramise korda. Viiendas peatükis sätestatakse tingimused toetuse eraldamiseks, projekti elluviimiseks, muutmiseks ning ajutiseks peatamiseks ja pikendamiseks. Kuuenda peatükiga reguleeritakse toetuse kasutamise aruandlust ning projekti tulemuste avalikustamist. Seitsmendas peatükis on sätestatud toetuse

ennetähtaegne lõpetamine ja tagasinõudmine. Kaheksandas peatükis on sätestatud määruse rakendussäte.

3.1. Üldsätted

Eelnõu § 1. Reguleerimisala

Esimeses paragrahvis sätestatakse määruse reguleerimisala. Määrusega reguleeritakse uurimistoetuse taotlemise, eraldamise, kasutamise ning tagasinõudmisega seotud tingimusi ja korda.

Eelnõu § 2. Kohanemistoetus; **Eelnõu § 3.** Sissetuleva järeldoktori toetus; **Eelnõu § 4.** Tagasipöörduva teadlase toetus

Eelnõu §-des 2-4 on sätestatud Eesti Teadusagentuuri poolt varasemalt välja antud või hetkel välja antavad toetused, mis mõjutavad uurimistoetuse taotlemist: kohanemistoetus[1], sissetuleva järeldoktori toetus[2] ja tagasipöörduva teadlase toetus[3].

Uurimistoetuse taotlejale ja projekti põhitäitjale on määruses sätestatud piirangud, mis puudutavad nimetatud taotlusi ja nendes osalemist.

Eelnõu § 5. Uurimistoetuste liigid

Eelnõu paragrahviga sätestatakse uurimistoetuste liigid. Riiklikud uurimistoetused on järeldoktorigrant, stardigrant ja rühmagrant.

Uurimistoetuste liigid on kujundatud vastavalt 2016. a avaldatud „Uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uus kontseptsioon teadus- ja arendustegevuse rahastamise süsteemis“[4] kontseptsiooni ettepanekule. Uurimistoetuse liigid on kujundatud teadlaskarjääri astmete alusel, pakkudes toetust nii alustavale teadlasele, oma esimest uurimisrühma loovale teadlasele kui ka kogenenud teadlasele ja tema poolt juhitud uurimisrühmale. Igal uurimistoetuse liigil on kindel eesmärk ning sellest eesmärgist tulenevad toetuse taotlemise ja eraldamise tingimused. Samuti sõltuvad toetuse maht ja kestvus uurimistoetuse liigist ja toetuse andmise eesmärgist.

Eelnõu § 6. Uurimistoetuse andmise eesmärk

Eelnõu §-s 6 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid uurimistoetuste liikide lõikes.

1) Järeldoktorigrant on toetus teadustöö kogemuse omandamiseks välisriigi teadusasutuse, teadusorganisatsiooni või teadusmahuka ettevõtja (edaspidi *koostööasutus*) juures, eesmärgiga toetada teadlase iseseisva teadlaskarjääri alustamist. Toetus võimaldab järeldoktoril arendada uurimisoskusi ja teaduslikku iseseisvust, mis on eelduseks edasiseks karjääriks teadus- ja arendustegevuse valdkonnas. Järeldoktorigranti on võimalik saada üks kord.
2) Stardigrant on toetus teadlasele uurimisrühma loomiseks ning järelkasvu edendamiseks. Grandi eesmärk on toetada teadustöö kogemusega noorte teadlaste tegevuse jätkamist

[1] Kohanemistoetus: Kohanemistoetus - Eesti Teadusagentuur
[2] Sissetuleva järeldoktori toetus: Sissetulev järeldoktoritoetus - Eesti Teadusagentuur
[3] Tagasipöörduva teadlase toetus: Tagasipöörduva teadlase toetus - Eesti Teadusagentuur
[4] Uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uus kontseptsioon teadus- ja arendustegevuse rahastamise süsteemis: Uurimistoetuste_ja_tegevustoetuse_uus_süsteem_ETAg_2016.pdf

Eestis ning aidata neil kujuneda oma valdkonna juhtivateks teadlasteks. Stardigranti on võimalik saada üks kord.

3) Rühmagrant on toetus iseseisva teadlaskarjääri jätkamiseks ja kõrgetasemelise teadustöö tegemiseks koos uurimisrühmaga. Grandi eesmärk on toetada kogenenud teadlaste ning uurimisrühmade järjepidevat tegevust ning edendada valdkonna järelkasvu. Üks teadlane võib saada toetust mitu korda.

Eelnõu § 7. Rahastamise valdkonnad

Uurimistoetusi antakse välja seitsmes rahastamise valdkonnas: täppisteadused, bio- ja keskkonnateadused, tehnika ja tehnoloogia, arsti- ja terviseteadused, põllumajandusteadused ja veterinaaria, sotsiaalteadused ning humanitaarteadused ja kunstid. Nimetatud rahastamise valdkonnad põhinevad OECD Frascati käsiraamatu klassifikatsioonil, välja arvatud loodusteaduste osas, mis on jaotatud kaheks rahastamise valdkonnaks: täppisteadused (matemaatika, arvutiteadused ja informaatika, füüsikateadused ja keemiateadused) ning bio- ja keskkonnateadused (maa-, vee- ja keskkonnateadused, raku- ja molekulaarbioloogia, ökoloogia ja evolutsioonibioloogia).

Eelnõu § 8. Uurimistoetuste väljaandmise korraldus

Uurimistoetuste väljaandmist korraldab Eesti Teadusagentuur, vastavalt TAIKS § 10 lõige 3 punktile 1. Uurimistoetuste väljaandmiseks koostab ja kehtestab Eesti Teadusagentuur taotluste ja aruannete hindamisjuhendid ning taotluse ja aruandluse vormid.

3.2. Toetatavad tegevused, uurimistoetuse suurus ja periood

Eelnõud § 9. Toetatavad tegevused

Eelnõu §-s 9 on sätestatud toetatavad tegevused. Uurimistoetuse projektis on võimalik ellu viia ainult neid tegevusi, mis panustavad otseselt käesoleva määruse §-s 6 toodud uurimistoetuste eesmärkide saavutamisse.

Uurimistoetust eraldatakse teadus- ja arendustegevuse läbiviimiseks. Sealjuures võib toetust kasutada nii alusuuringute kui rakendusuuringute projektideks.

Mõisteid alusuuring ja rakendusuuring kasutatakse käesolevas määruses TAIKS § 2 lõigete 2 ja 3 tähenduses:

1) alusuuring on teoreetiline või katsetel põhinev uurimistöö uute teadmiste saamiseks nähtuste ja faktide põhialuste kohta, seadmata eesmärgiks saadud teadmiste rakendamist praktikas;
2) rakendusuuring on uurimistöö uute teaduste saamiseks otsese eesmärgiga rakendada saadud teadmisi praktikas.

Toetust saab kasutada ka teadus- ja arendustegevuseks vajalike seadmete ja taristu ostmiseks, hooldamiseks või kaasajastamiseks. Samuti siseriikliku ja rahvusvahelise teadustaristu kasutamiseks. Lisaks on toetatud projekti eesmärkidest lähtuv riigisisene ja rahvusvaheline koostöö, sealhulgas rahvusvahelistes konsortsiumides, töörühmades ja ühendustes osalemine. Projekti vahenditest võib katta erialaste ühenduste ja assotsiatsioonide liikmemakse, kui see tagab ligipääsu üritustele, teadustaristule, andmebaasidele või muule teabele, mis on projekti eesmärkide täitmiseks vajalik.

Toetatakse ka teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamist ja levitamist. Kuna uurimistoetuste puhul on tegemist avalikest vahenditest rahastatud teadus- ja arendustegevusega, siis vastavalt TAIKS § 5 punktile 3 tuleb uurimistoetuse projektide tulemused ning andmed teha kättesaadavaks avalikkusele, välja arvatud kui avalikustamata jätmine on kooskõlas teiste õigusaktidega. Projekti tulemuste avalikustamisele kehtiva reeglid on sätestatud määruse eelnõu §-s 28.

Lisaks võib uurimistoetus katta projektiga seotud isikute mobiilsust ning pädevuse kasvatamisega seotud tegevusi. Näiteks võivad projekti tegevuste hulka kuuluda uurimisrühma liikmete ja doktorantide välislähetused ja koolitused, mis aitavad täita projekti eesmärke ja tegevusi või tõsta teadustöö kvaliteeti.

Lõikega 2 täpsustatakse, et uurimistoetust ei saa kasutada omafinantseeringuna või kaasrahastusena teistes toetusmeetmetes, tegevustes või projektides. Uurimistoetust on mõeldud selgelt piiritletud ja eraldiseisva teadus- ja arendusprojekti tegevuste elluviimiseks.

Eelnõu § 10. Uurimistoetuste määrad

Paragrahviga 10 sätestatakse uurimistoetuste määrad uurimistoetuste liikide lõikes. Toetuse määrad on kehtestatud arvestusega, et need katavad uurimistoetuse projekti elluviimiseks vajalikud kulud, sealhulgas töötasud ning kaudse kulu.

Järeldoktorigrandi suurus on 76 000 eurot aastas (6 333 eurot kuus). Lisaks töötasuline, teadustöö kuludele ning kaudsele kulule on järeldoktorigandi toetuse hulka arvestatud ka välisriiki elama asumisega ja/või koostööasutuse külastamisega seotud kulud.

Stardigrandil ja rühmagrandil on kehtestatud kaks toetuse määra. Stardigranti on võimalik taotleda mahus 76 000 eurot aastas (6 333 eurot kuus) või 117 000 eurot aastas (9 750 eurot kuus). Suuremat stardigranti (117 000 eurot aastas) on võimalik taotleda projektile, kuhu on kogu projekti perioodil kaasatud vähemalt üks põhitäitja, vastavalt eelnõu § 15 lõikele 9. Põhitäitja peab evalveeritud asutuses või ülikoolis töötama vähemalt 0,2 koormusega ning põhitäitja töötasu tuleb projektis osalemise perioodil vähemalt osaliselt katta projekti vahenditest.

Rühmagranti on võimalik taotleda mahus 192 400 eurot aastas (16 033 eurot kuus) või 270 000 eurot aastas (22 500 eurot kuus). Sarnaselt stardigrandi suuremale mahule, on ka rühmagrandi suurema mahu taotlemisele seatud täiendavad tingimused. Grandimahtu 270 000 eurot saab taotleda projektile, milles osaleb kogu projekti elluviimise ajal vähemalt kolm põhitäitjat (vastavalt eelnõu § 15 lõikele 11). Kõik kolm põhitäitjat peavad töötama evalveeritud asutuses või ülikoolis vähemalt 0,5 koormusega ning põhitäitja töötasu tuleb projektis osalemise perioodil vähemalt osaliselt katta projekti vahenditest.

Vastavalt lõikele 6 võib uurimistoetust taotleda ka määruses sätestatud maksimaalsetest toetuse määradest väiksemas mahus. Toetuse suurus tuleb määrata vastavalt kavandatud teadustööle ning projekti kaasatud isikute tööjõukuludele. Kui projekti planeeritud eelarve on väiksem kui määruses sätestatud toetusmäärad, tuleb granditaotluses lähtuda projekti tegelikust eelarvest.

Lõikega 7 täpsustatakse, et uurimistoetuse määra väikseim arvestusperiood on üks kuu. Uurimistoetust eraldatakse kuu täpsusega. Näiteks kui stardigrandi või rühmagrandi projekti alustatakse 1. aprillil, väheneb aastase toetuse maht proportsionaalselt 3 kuu mahus.

Lõigetega 8 ja 9 täpsustatakse, et uurimistoetuse määra hulka on arvestatud ka kaudne kulu. Kaudne kulu on teadus- ja arendusasutuse, ülikooli või evalveeritud rakenduskõrgkooli kulu, mis on seotud uurimistoetuse haldamisega ning uurimistoetuse läbiviimiseks kvaliteetse uurimiskeskkonna tagamisega. Kaudset kulu arvestatakse uurimistoetuse otseste kulude summalt ning see lisandub otsestele kuludele. Järeldoktorigrandi puhul on kaudse kulu määr 5%, stardigrandi ja rühmagrandi puhul 25% otseste kulude summalt. Uurimistoetuse otsesed kulud on personalikulud ning teadustöö kulud:

1) Personalikulud on projektis osalevate isikute töötasud koos kõigi riiklike maksude, maksete ja seadusest tulenevate hüvitistega. Töötasu võib toetusest maksta vaid isikutele, kes on projektis märgitud projekti (põhi)täitjatena, ainult sel ajavahemikul, mil nad osalevad projekti täitmises. Teadustöö stipendiumi võib toetusest maksta üliõpilastele ainult sel ajavahemikul, mil nad osalevad projekti täitmises.
2) Teadustöö kulud on muud projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikud otsesed kulud lähtuvalt projekti eripärast.

Eelnõu § 11. Uurimistoetuse periood

Paragrahviga 11 reguleeritakse uurimistoetuste perioodi.

Järeldoktorigrandi kestus on vähemalt 12 kuud ja kuni 36 kuud. Grandi periood algab hiljemalt taotlemisele järgneva kalendriaasta 1. juulil.

Stardigrandi ja rühmagrandi periood on minimaalselt 36 kuud ning maksimaalselt 60 kuud. Mõlema toetuse periood algab taotlusvoorule järgneva kalendriaasta 1. jaanuaril.

Vastavalt lõikele 5 võimaldatakse uurimistoetuste perioodi põhjendatud juhtudel taotleja ja Eesti Teadusagentuuri vahelise kokkuleppe alusel muuta. Projekt peab siiski algama taotlusvoorule järgneva kalendriaasta jooksul, hiljemalt 1. detsembril.

Kui toetuse saaja alustab projektiga hiljem, siis ei pikene toetuse kasutamise lõpptähtaeg ning toetuse kogumaht väheneb vastavalt sellele, kui mitu kuud hiljem uurimistoetuse periood algas, vastavalt lõikes 6 sätestatule.

3.3. Uurimistoetuse taotlemine ning nõuded taotlusele, taotlejale, uurimisrühmale ja projektis osalevatele isikutele

Eelnõu § 12. Uurimistoetuse taotlemine

Uurimistoetuste iga-aastase taotlusvooru kuulutab välja Eesti Teadusagentuur, avaldades vastava teate oma kodulehel. Taotlusvoor toimub tavapäraselt märtsikuus ning taotluse esitamine on avatud vähemalt 31 kalendripäeva. Vooru täpse algus- ja lõppkuupäeva määrab Eesti Teadusagentuur.

Uurimistoetuse taotluse esitamine ja menetlemine toimub Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS). Kõik taotlusega seotud teated ja otsused, sealhulgas toetuse määramise või taotluse mitterahuldamise otsus, edastatakse taotlejale ETIS-e vahendusel.

Eelnõu § 13. Nõuded taotlusele

Uurimistoetuse taotlus esitatakse ETIS-es inglise keeles, millele lisatakse eestikeelne kokkuvõte. Taotluste esitamine inglise keeles on vajalik, kuna hindamises osalevad välisriikide eksperdid. Rahvusvaheliste eksperdikomisjonide kasutamine uurimistoetuse taotluste hindamisel on rahvusvaheliselt tunnustatud praktika, mis tagab hindamise sõltumatuse, kõrge kvaliteedi ning aitab vältida huvide konflikte. Selline korraldus toetab ka teadustöö rahvusvahelist võrreldavust ning suurendab Eesti teadus- ja arendustegevuse usaldusväärsust ning konkurentsivõimet.

Lõikes 2 on toodud loetelu andmetest, mis tuleb uurimistoetuse taotluses esitada. Need andmed on vajalikud projekti teadusliku põhjendatuse, teostatavuse, taotleja pädevuse ning projekti olulisuse ja mõju hindamiseks. Lisaks võib Eesti Teadusagentuur taotlusvormi kaudu küsida ka muid asjakohaseid andmeid, kui need on vajalikud taotluse hindamiseks või rahastamisotsuse tegemiseks.

Lõikega 3 on täpsustatud, et järeldoktorigrandi taotlemisel esitatakse taotluses lisaks lõikes 2 nimetatud andmetele ka andmed koostööasutuse ja juhendaja kohta ning koostööasutuse kinnituskiri.

Lõikes 4 defineeritakse mõiste projekt. Uurimistoetuse taotlemisel mõeldakse projekti all teadusliku uurimistööd, milles on selgelt piiritletud uurimisprobleem ning selle lahendamiseks kavandatud teadus- ja arendustegevus.

Lõike 5 kohaselt on Eesti Teadusagentuuril õigus nõuda taotlejalt või asutuselt täiendavaid andmeid ja dokumente taotluses esitatud informatsiooni kontrollimiseks.

Vastavalt lõikele 6 kinnitab uurimistoetuse taotluse teadus- ja arendusasutus, ülikool või evalveeritud rakenduskõrgkool (edaspidi *asutus*), kus taotleja töötab või plaanib toetuse saamise korral tööle asuda ning kus projekt viiakse ellu.

Käesolevas määruses kasutatakse mõisteid teadus- ja arendusasutus, ülikool ning evalveeritud rakenduskõrgkool TAIKS § 3 lõigete 3-5 tähenduses:

1) teadus- ja arendusasutus on juriidiline isik või asutus, mille vähemalt ühe teadus- ja arendustegevuse valdkonna kohta on tehtud positiivne evalveerimisotsus TAIKS § 16 lõike 7 kohaselt (v.a ülikool ja evalveeritud rakenduskõrgkool);
2) ülikool on õppe-, loome ning teadus- ja arendusasutus, millele on kõrgharidusseaduses sätestatud tingimustel ja korras antud õppeõigus kõrghariduse kolmel astmel ning mille doktoriõpe põhineb positiivselt evalveeritud teadus- ja arendustegevusel;
3) evalveeritud rakenduskõrgkool on rakenduskõrgkool, mille vähemalt ühe teadus- ja arendustegevuse valdkonna kohta on tehtud positiivne evalveerimisotsus TAIKS § 16 lõike 7 kohaselt.

Kinnitusega kinnitab asutus, et on valmis täitma grandi elluviimisega seotud kohustusi, muuhulgas sõlmima töölepingu toetuse saajaga ja vajadusel teiste uurimisrühma liikmetega ning tagama projekti edukaks elluviimiseks vajaliku uurimiskeskkonna ja tugiteenused.

Eelnõu § 14. Nõuded taotlejale

Paragrahviga 14 defineeritakse uurimistoetuse taotlejale sätestatud nõuded, millele ta peab vastama.

Lõikes 1 defineeritakse tingimused, millele peab järeldoktorigranti taotlev isik vastama:

- Taotlejal peab olema doktorikraad. Järeldoktorigranti saab taotleda ka teadlane, kellel veel doktorikraadi ei ole, kuid tingimusel, et doktorikraad kaitstakse taotlusvooru toimumise kalendriaastal. Seega, kui taotlusvoor toimub märtsis, siis hiljemalt sama aasta 31. detsembriks peab taotleja kaitsma doktorikraadi. Kui taotlejal ei ole taotlemise ajal veel doktorikraadi, tuleb eeldatavat kraadi kaitsmise aega täpsustada taotluses. Mittekaitsmise korral jäetakse taotlus rahuldamata ka juhul, kui hindamise tulemusel tehti esialgne positiivne rahastusotsus.
- Taotleda saab isik, kellel ei ole taotlemise aasta 1. jaanuariks viimase doktorikraadi omistamisest rohkem möödas kui viis aastat. Doktorikraadi omistamise kuupäevaks loetakse diplomi väljaandmise kuupäeva. Näiteks 2026. aasta taotlusvoorus osalemiseks ei tohi taotluse menetlemise valdkonnas doktorikraadi andmise kuupäev olla varasem kui 1. jaanuar 2021. Samuti on oluline, et doktorikraadi kaitsmine on toimunud Eestis, kuna grant on mõeldud Eestis tegutsevatele teadlastele, et nad saaksid käia välisriigi teadusasutuses teadustöö kogemust omandamas. Doktorikraadi puhul on sättes täpsustatud, et mõeldud on viimast doktorikraadi. Kui isik on kaitsnud doktorikraadi uues valdkonnas, on tegemist selles valdkonnas alustava teadlasega ning tal on võimalik järeldoktorantuuri minna, eeldusel, et ta pole varem järeldoktorigranti saanud.
- Järeldoktorigrandi taotleja peab vahetult enne taotlusvooru lõpptähtaega olema seotud Eestiga vähemalt viimased 12 järjestikust kuud. Selleks võib olla kas Eestis elamine, töötamine või õppimine. Töötamise või õppimise kriteerium loetakse täidetuks, kui isikul on Eesti asutusega töölepinguline suhe või ta on immatrikuleeritud Eesti õppeasutusse. 12 järjestikuse kuu arvestust loetakse taotlusvooru lõpptähtajast tagasiulatuvalt. Seega kui taotleja on näiteks 1 kuu enne taotlusvooru lõppu lahkunud Eestist, siis ta enam järeldoktorigrandi saamisele ei kvalifitseeru.
- Järeldoktorigranti on võimalik saada vaid ühe korra.
- Järeldoktorigranti taotlev isik ei tohi oma grandi plaanitaval elluviimise perioodil olla märgitud üheski teises uurimistoetuse või kohanemistoetuse taotluses. Isik võib järeldoktorigrandi taotlemisel olla küll märgitud näiteks rühmagrandi taotluses põhitäitjana, kuid tema põhitäitja periood ei tohi kattuda järeldoktorigrandi perioodiga. Seega on lubatud olukord, kus pärast järeldoktorigrandi lõppu on isik märgitud rühmagrandi põhitäitjaks ja jätkab Eestis teadlaskarjääri.

Järeldoktorigrandi taotlemisele ei ole seatud piirangut, et isik, kes on mõnes käimasolevas stardi- või rühmagrandis põhitäitja, ei saa toetust taotleda. Küll aga juhul, kui ta järeldoktorigrandi vastu võtab, peab ta käimasolevast projektist lahkuma selleks perioodiks, mil ta järeldoktorigrant kestab, vastavalt käesoleva määruse § 22 lõike 1 punktile 1.

Lõikes 2 defineeritakse tingimused, millele peab stardigranti taotlev isik vastama:

- Taotleja (viimane) doktorikraad peab olema talle omistatud projekti kavandatava alguse aasta 1. jaanuari seisuga kaks kuni kümme aastat tagasi. Kraadi omistamise kuupäevaks loetakse asutuse poolt väljastatud dokumendis (diplomil) märgitud kuupäeva, mitte doktoritöö kaitsmise kuupäeva. Kui doktorikraad on omandatud välisriigis, võib Eesti Teadusagentuur paluda taotlejal esitada taotlusvooru jooksul Eesti ENIC/NARIC keskuse kinnitus kraadi vastavuse kohta Eesti haridussüsteemi doktorikraadile.
- Stardigranti on võimalik saada vaid ühe korra. Taotleja on alustav juht, tal ei või olla varem olnud ei stardi- ega rühmaprojekti vastutav täitja ehk selle toetuse saaja.

Stardigranti taotlev isik ei tohi taotluses märgitud projekti perioodiga ajaliselt kattuval perioodil olla märgitud üheski teises uurimistoetuse taotluses uurimisrühma liikmena.

Stardigrandi taotlemisele ei ole seatud piirangut, et isik, kes on mõnes käimasolevas stardi- või rühmagrandis põhitäitja, ei saa taotlust esitada. Küll aga juhul, kui isik stardigrandi vastu võtab, peab ta käimasolevast projektist lahkuma, vastavalt käesoleva määruse § 22 lõike 1 punktile 1. Stardigranti võib taotleda ka tagasipöörduva teadlase toetuse või kohanemistoetuse saaja, kuid stardigrandi saamisel peab ta valima, millise projektiga jätkab.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui järeldoktorigrandi või stardigrandi taotleja on olnud pärast viimase doktorikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni omandamist ja projekti algusaastale eelneva 10 aasta sees mõjuvatel põhjustel teadustööst eemal või teinud seda väiksema koormusega kui 0,5, pikeneb selle perioodi võrra doktorikraadi omistamise perioodiga seotud piirtähtaeg täiskuudes ümardatuna suurema kuude arvuni.

Seega kui taotleja on olnud näiteks seitse aastat tagasi ja pärast viimase doktorikraadi saamist ema-, isa- või vanemapuhkusel või kaitseväeteenistuses või esinesid muud erakorralised asjaolud (näiteks isiku, tema laste, abikaasa või vanemate raske haigus või laste, abikaasa või vanematega seonduv märkimisväärne hoolduskoormus), pikeneb selle perioodi võrra piirtähtaeg täiskuudes ümardatuna suurema kuude arvuni. Samuti on pikendamise aluseks töötamine teadusega seotud valdkonnas mõjuval põhjusel väiksema kui 0,5 koormusega. Mõjuval põhjustel eemalolekuna arvestatakse eelkõige olukordi, kus isikul on olnud õigus seadusest tulenevale puhkusele, kergemale tööle või väiksemale töökoormusele. Näiteks on töötaja naasnud laste kõrvalt pärast vanemapuhkuse lõpetamist tööle esialgu väiksema koormusega.

Vastavalt käesoleva paragrahvi lõike 1 punktile 2, ei tohi järeldoktorigrandi taotlemiseks taotlemise aasta 1. jaanuariks doktorikraadi omistamisest olla möödunud üle viie aasta. Kui selle viie aasta sees oli isik 1 aasta, kolm kuud ja 15 päeva vanemapuhkusel, siis liidetakse 12+3+(ümardatuna)1 kuud viiele aastale lisaks. See tähendab, et kõnealusel isikul ei või doktorikraadi omistamisest olla möödunud üle 6 aasta ja nelja kuu.

Lõikes 4 defineeritakse tingimused, millele peab rühmagranti taotlev isik vastama:
- Taotlejal peab olema taotluse esitamise hetkel doktorikraad. Sarnaselt stardigrandiga on rühmagrandi taotleja vajadusel kohustatud Eesti Teadusagentuurile tõendama välisriigis omandatud doktorikraadi vastavust Eesti haridussüsteemi kraadile.
- Rühmagranti taotlev isik ei tohi taotluses märgitud projekti perioodiga ajaliselt kattuval perioodil olla märgitud üheski teises uurimistoetuse taotluses või käimasolevas projektis uurimisrühma liikmena. Samuti ei tohi ta olla tagasipöörduva teadlase toetuse või kohanemistoetuse saaja. See tähendab, et rühmagranti ei saa taotleda isik, kel on taotletavaks grandiperioodiks juba projektid, milles ta osaleb, olemas.

Lõikes 5 tuuakse välja olukorrad, millest tulenevalt isik taotlust esitada ei saa. Esiteks taotlust ei saa esitada, kui isiku uurimistoetuse taotlus jäi kahes eelmises järjestikuses taotlusvoorus vähemalt ühes hindamiskriteeriumis või eelmises taotlusvoorus vähemalt kahes hindamiskriteeriumis alla kvalifitseerumislävendi. Kvalifitseerumislävend hindamiskriteeriumites on hinne 3, mis on sätestatud käesoleva määruse § 17 lõikes 8. Antud tingimus on uurimistoetuste liikide ülene, mis tähendab, et seda arvestatakse nii järeldoktorigrandi kui ka stardigrandi ja rühmagrandi taotlemisel. Piirangu põhjus on vältida väga nõrkade, lohakalt koostatud taotluste esitamist. Kui isik on mitu korda järjest esitanud taotluse, mis jääb mõnes hindamiskriteeriumis alla 3 punkti, või esitanud ühes taotlusvoorus nii madala kvaliteediga taotluse, et see jääb mitmes kriteeriumis alla 3 punkti, peab ta ühe

taotlusvooru vahele jätma. Vaheaasta eesmärk on võimaldada taotlejal suurendada oma teadmisi ja oskusi ning parandada taotluse kvaliteeti.

Teiseks, kui isik on kolme uurimistoetuse taotlemisele eelnenud kalendriaasta jooksul jätnud mõjuva põhjuseta tähtaegselt esitamata Eesti Teadusagentuuri rahastatud projekti aruande või kelle aruannet ei ole Eesti Teadusagentuur heaks kiitnud, siis ei saa isik taotlusvoorus osaleda. Eesmärk on tagada, et kõikide rahastatud projektide aruanded laekuksid Eesti Teadusagentuurile tähtajaliselt ning projekte oleks viidud ellu piisavalt edukalt, et aruanne saaks heaks kiidetud. Aruanne on peamine vahend, millega Eesti Teadusagentuur projektide elluviimist ja edenemist kontrollib, kui taotleja ei esita projekti aruannet või aruanne pole piisavalt kvaliteetselt täidetud, on põhjendatud talle uue projekti elluviimist mitte usaldada.

Kolmandaks, uurimistoetust ei saa taotleda isik, kelle varasemas taotluses või projekti elluviimise raames on Eesti Teadusagentuur tuvastanud olulise nõuete rikkumise, valeandmete esitamise, loomevarguse või petturluse. Rikkumine aegub kolme aastaga, ehk et taotlusvoorus saab teadlane uuesti osaleda, kui rikkumise tuvastamisest on taotlemise aasta 1. jaanuariks möödunud vähemalt kolm aastat.

Lõikega 6 sätestatakse tingimus, et ühes taotlusvoorus saab taotleda vaid ühte uurimistoetust. Näiteks stardigrandi taotleja ei saa samas voorus taotleda ei järeldoktori- ega rühmagranti, kuigi ta võib vastata mõlema toetuse taotlemise tingimustele, ega ka teist stardigranti. Taotlejal tuleb valida üks taotletava uurimistoetuse liik.

Lõike 7 kohaselt on taotleja projekti, millele toetust taotletakse, vastutav täitja. Vastutav täitja on isik, kes juhib uurimistoetuse projekti ning vastutab selle elluviimise eest. Uurimistoetust ei ole võimalik taotleda teisele isikule.

Eelnõu § 15. Nõuded uurimisrühmale ja projektis osalevatele isikutele

Paragrahvis sätestatakse nõuded uurimisrühmale ning teistele uurimisprojekti kaasatud isikutele, näiteks järeldoktorigrandi puhul juhendajale.

Lõikega 1 sätestatakse, et järeldoktori projektil peab olema juhendaja. Juhendaja peab omama doktorikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni ning töötama töölepingu alusel koostööasutuses, kuhu järeldoktor oma projekti ellu viima läheb. Järeldoktori juhendaja ei või olla taotleja doktoritöö juhendaja või kaasjuhendaja, sest järeldoktori üheks eesmärgiks on iseseisvumine. Järeldoktoril võib olla ka kaasjuhendaja, kuid kaasjuhendaja pädevust taotluse hindamisel ei hinnata, seda tehakse ainult põhijuhendaja puhul.

Lõikes 2 defineeritakse stardi- ja rühmagrandi uurimisrühm ehk meeskond, kes hakkab granti koos toetuse saaja ehk projekti vastutava täitjaga ellu viima. Uurimisrühma moodustvadki toetuse saaja (vastutav täitja) ning lisaks temale veel nii põhitäitja(d) kui ka täitja(d).

Lõigetes 3-4 on kirjeldatud nõuded stardi- ja rühmagrandi põhitäitjatele. Põhitäitja peab töötama teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis projektis osalemise ajal, mis tähendab, et taotluse esitamise hetkel ei pea isikul veel selle asutusega kehtivat töölepingulist suhet olema. Taotluse esitamisega kinnitab asutus, mille nõusolekul taotlus esitatakse, et töötamise nõue täidetakse grandi saamisel isiku osalusperioodiks.

Rühmagrandi põhitäitja doktorikraad peab olema omandatud taotluse esitamise hetkeks. Stardigrandi põhitäitja saab olla ka doktorant, kuid sel juhul peab ta olema doktoriõppesse immatrikuleeritud juba taotluse esitamise hetkeks. Tingimus on seatud seetõttu, et erinevalt töölepingulisest töösuhtest, mille sõlmimist grandi rahuldamise korral saab asutus juba taotluse esitamisel kinnitada, ei saa asutus olla taotluse esitamise hetkel veendunud, et isik, keda soovitakse projekti doktorandina kaasata, kindlasti ka doktoriõppesse vastu võetakse. Kui isik ei ole taotlemise hetkel veel doktorant, tuleb ta taotluses märkida esialgu täitjaks kogu tema kavandatava osalusperioodi ulatuses. Immatrikuleeritud doktoranti ei saa stardigrandi taotluses täitjaks märkida.

Põhitäitjad ei pea olema taotlejaga sama asutuse doktorandid või töötajad, vaid võivad õppida/töötada mistahes Eesti teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis.

Põhitäitja puhul on oluline, et grandist tuleb vähemalt osaliselt katta tema igakuist töötasu (töölepinguline tasu), seda just perioodil, mil ta on märgitud projekti rühma liikmeks. Kui tema töötasu ei kaeta, ei saa isikut ka põhitäitjaks lugeda. Erandiks on stardigrandi põhitäitjast doktorant – tema töötasu või stipendiumi võib katta projekti vahenditest, aga kui see on korraldatud muul moel (nt riigi poolt eraldatav nooremteadur-doktorandi töötasu toetus), siis ei pea talle grandist töötasu maksma.

Lõigetes 5-6 on kehtestatud piirangud mitme rühma liikmeks olemisele.

Põhitäitja ei või taotluses märgitud osalusperioodiga kattuval perioodil olla märgitud põhitäitjaks teise uurimistoetuse taotlusse ega osaleda käimasolevas uurimistoetuse, tagasipöörduva teadlase toetuse, kohanemistoetuse ega sissetuleva järeldoktoritoetuse projektis toetuse saaja või (põhi)täitjana. Seetõttu on oluline põhitäitjate taotlusse märkimisel veenduda, et neil ei oleks samal perioodil osalust mõnes eespoolnimetatud projektis või teises uurimistoetuse taotluses. Mitmes uurimistoetuse taotluses või käimasolevas projektis saab isik olla märgitud juhul kui perioodid ei kattu, näiteks kui ühes taotluses on isik märgitud osalema põhitäitjana perioodil 01.01.2027 - 31.12.2028 ja teises 01.01.2029 - 31.12.2031. Sama piirang kehtib ka projekti elluviimisel – üks põhitäitja ei saa olla samaaegselt kahes uurimistoetuse projektis põhitäitjaks, küll aga saab ta osaleda mitmes uurimistoetuses, kui osalusperioodid ei kattu.

Doktorantidele kehtib erisus: doktorant võib samaaegselt olla stardigrandi projekti põhitäitja ja rühmagrandi projekti täitja, kui tema doktoritöö juhendaja on nendest ühe projekti toetuse saaja või põhitäitja ning doktoritöö on projektiga seotud. Näiteks kui doktorant on käimasolevas stardigrandi projektis põhitäitja, kuid tema juhendaja taotleb rühmagranti, kuhu soovib doktorandi käimasoleva stardigrandi osalusperioodiga kattuvaks ajaks täitjaks lisada, siis on see lubatud.

Lõigetes 7-8 defineeritakse täitja mõiste ja töö tasustamise võimalused. Täitja on uurimisrühma kuuluv isik, kelle töö on projektiga sisuliselt seotud ja kes töötab või õpib projektis osalemise perioodil teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis, kellel ei ole doktorikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni ning kes ei vasta põhitäitjale esitatud nõuetele. Täitjaks ei ole lubatud lisada doktorikraadiga isikut, kuna doktorikraadiga isik vastab juba põhitäitja nõudele. Samamoodi ei või stardigranti lisada täitjaks doktoranti, sest ta vastab põhitäitjale esitatud nõudele. Kui täitjana soovitakse kaasata bakalaureuse- või magistritudeng, siis sarnaselt eespool toodud doktorandi näitega, peab isik olema õppesse vastu võetud juba

taotluse esitamise hetkeks. Töölepingu alusel töötamise nõue peab olema täidetud grandi rahuldamise korral isiku osalusperioodiks, taotluse esitamise hetkeks ei pea töösuhe veel olemas olema. Täitjad ei pea olema taotlejaga sama asutuse õppurid või töötajad, vaid võivad õppida/töötada mistahes Eesti teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis. Projektis täitjatena osalevatele üliõpilastele võib, kuid ei pea maksma grandi vahenditest stipendiumi. Samuti ei pea, kuid võib katta grandi vahenditest täitjate töötasu, sealhulgas näiteks lisa- või tulemustasu.

Lõigetes 9-11 on sätestatud nõuded uurimisrühma moodustamisele ja selle suurusele.

Lõike 9 kohaselt tuleb suure mahuga (st 117 000 eurot aastas) stardigrandi taotlemisel ja projekti elluviimisel moodustada uurimisrühm, kuhu kuulub kogu projekti vältel lisaks toetuse saajale vähemalt üks põhitäitja, kes töötab evalveeritud asutuses või ülikoolis vähemalt 0,2 koormusega. Kuna stardigrandi põhitäitja võib olla doktorant, siis peab ka temaga eelnimetatud tingimuse täitmiseks töösuhte sõlmima. Taotluse esitamise hetkel ei pea tööleping veel sõlmitud olema, suure stardigrandi uurimisrühma nõue loetakse täidetuks tingimusel, et doktorant on taotluse esitamise hetkel juba õppesse vastu võetud. Erinevalt suure mahuga stardigrandist, ei ole väikese mahuga (st 76 000 eurot aastas) stardigrandi projektis kohustuslik uurimisrühma moodustada, kuid see on lubatud.

Rühmagrandi taotlemiseks ja elluviimiseks tuleb igal juhul moodustada vähemalt kolmeliikmeline uurimisrühm, kuhu kuulub kogu projekti vältel lisaks toetuse saajale vähemalt üks põhitäitja. See tähendab, et kolmas uurimisrühma liige võib olla kas täitja või põhitäitja. Samas võib uurimisrühmas olla rohkem liikmeid kui nõutud kolm. Kolme uurimisrühma liikme nõuet (välja arvatud vastutava täitja puhul) ei pea kogu grandi perioodil katma samade isikutega, vaid oluline on, et kogu projekti vältel osaleks selles vähemalt kolmeliikmeline uurimisrühm. Näiteks on lubatud, et projekti esimesel ja teisel aastal moodustavad uurimisrühma lisaks toetuse saajale põhitäitja A ja täitja B ning kolmandast aastast projekti lõpuni põhitäitjad C ja D.

Sama põhimõte kehtib suure rühmagrandi (st 270 000 eurot aastas) korral, kus on nõue, et kogu grandi perioodil peab olema uurimisrühmas lisaks toetuse saajale vähemalt kolm põhitäitjat, kes töötavad evalveeritud asutuses või ülikoolis vähemalt 0,5 koormusega. Kuigi nimetatud kolm põhitäitjat ei pea olema kogu projekti vältel olema samad isikud, vaid isikuid on lubatud sarnaselt eespool toodud näitele kombineerida, ei ole lubatud liita isikute töökoormuseid. Näiteks ei ole lubatud kaasata kahte 0,5 töökoormusega põhitäitjat ning kolmanda 0,5 töökoormuse saavutamiseks kaasata kahte põhitäitjat, kellest kumbki töötab asutuses 0,3 koormusega. Kui põhitäitjaid on rohkem kui kolm, siis neile koormuse nõue ei laiene.

Lõikes 12 on kirjeldatud võimalust kaasata projekti koostööpartnereid. Neid ei käsitleta uurimisrühma liikmetena, seega ei ole nende kvalifikatsioonile, töökohale/asutusele ega töökoormusele sätestatud nõudeid. Sätestatud on, et koostööpartneri töölepingu alusel makstavat töötasu ei saa katta grandi vahenditest, mis tähendab, et koostööpartneriks võib märkida isiku, kes töötab teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis ainult juhul, kui talle grandi vahenditest töötasu ei maksta või ostetakse temalt teenust arve või võlaõiguslike lepingu alusel.

3.4. Taotluse menetlemine ja hindamine ning toetuse määramine

Eelnõu § 16. Taotluse nõuetele vastavuse kontroll

Lõike 1 kohaselt viib Eesti Teadusagentuur pärast taotluste esitamist läbi taotluse nõuetele vastavuse kontrolli. Selle käigus hinnatakse, kas taotleja, uurimisrühm, projekti kaasatud isikud, asutus ning taotlus vastavad käesolevas määruses sätestatud tingimustele. Samuti kontrollitakse taotluse vastavust vorminõuetele.

Lõikes 2 alusel on antud taotlejale võimalus parandada taotluses tehnilisi või vormilisi ebatäpsusi. Kui taotluses esineb vormilisi puudusi, mida on võimalik parandada ilma taotluse sisu muutmata, tagastab Eesti Teadusagentuur taotluse taotlejale ning annab kuni kümme kalendripäeva puuduste kõrvaldamiseks.

Lõike 3 kohaselt võib Eesti Teadusagentuur jätta taotluse läbi vaatamata, kui taotleja, uurimisrühm, projekti kaasatud isikud, asutus, toetuse määr või taotlus ei vasta toetuse tingimustele ning mittevastavust ei ole võimalik kõrvaldada ilma taotlust sisuliselt muutmata. Taotluse läbivaatamise võib lõpetada ka juhul, kui taotleja ei kõrvalda vormilisi puudusi ettenähtud tähtajaks.

Kui taotleja on nõuetele vastavuse kontrolli tulemusena teinud taotluses sisulisi muudatusi, mis ei ole seotud Eesti Teadusagentuuri poolt lubatud vormiliste parandustega, teeb Eesti Teadusagentuur taotluse kohta mitterahuldamise otsuse, vastavalt lõikele 4. Taotluse sisuline muutmine pärast taotlusvooru tähtaega võib anda taotlejale ebaõiglase konkurentsieelise ning taotluste võrdse kohtlemise tagamiseks ei ole selline tegevus lubatud.

Lõike 5 kohaselt on nii taotlejal kui asutusel kohustus koheselt teavitada Eesti Teadusagentuuri, kui taotluse menetlemise perioodil selgub, et taotleja, uurimisrühm, projekti kaasatud isikud, asutus või taotlus ei vasta enam toetuse tingimustele. Sellisel juhul on Eesti Teadusagentuuril õigus teha taotluse mitterahuldamise otsus vastavalt eelnõu § 20 lõike 2 punktile 6.

Eelnõu § 17. Hindamiskriteeriumid ja hindamismetoodika

Eelnõu §-s 17 kehtestatakse kriteeriumid, mille alusel taotluseid hinnatakse, ja hindamise metoodika, sh mitme punkti süsteemis hinnatakse, kvalifitseerumislävendid ning ka koefitsiendid. Viidatud paragrahvis kehtestatakse hindamise peamised reeglid, Eesti Teadusagentuuri kehtestatud hindamisjuhendis avatakse hindamiskriteeriume täiendavalt – näiteks kehtestatakse iga kriteeriumi hindamisküsimused – ning esitatakse hindepunktide kirjeldused hindamiskriteeriumide kaupa.

Kõikide granditüüpide hindamiskriteeriumid on suures osas kattuvad, kuid kõigil on ka oma väikesed erisused. Ühised kriteeriumid on teadusprojekti taseme hindamiseks tavapärased – hinnatakse projekti teaduslikku põhjendatust ja teostatavust ning taotleja pädevust. Samuti hinnatakse kõikide taotluste puhul ka projekti olulisust. Hindamiskriteeriumide erisused tulenevad granditüüpide eripäradest. Nii on rühmagrandil uurimisrühma tugevus ja potentsiaal täiesti eraldi hinnatav, samas kui stardigrandil, millel ei pea väikese grandimahu korral uurimisrühma üldse olema, hinnatakse rühma teostatavuse raames, kui see on asjakohane. Järeldoktorigrandi projektis jällegi pole uurimisrühma, kuid selle asemel on oluline järeldoktori juhendaja, kelle pädevust ka eraldi hindamiskriteeriumis hinnatakse.

Lõike 1 kohaselt hinnatakse järeldoktoriprojekti taotlust neljas kriteeriumis, milleks on:

1) Projekti teaduslik põhjendatus ja teostatavus, kus hinnatakse näiteks projekti eesmärkide põhjendatust, püstitatud uurimisküsimuste selgust, uurimismetoodikat, aga ka tööplaani asjakohasust ning riskihaldamise plaani läbimõeldust.
2) Taotleja enda pädevus, kus hinnatakse senist teadustöö kogemust ja tulemust ning seda, kui sobiv on taotleja kompetents ja kogemus konkreetse projekti edukaks elluviimiseks.
3) Juhendaja pädevus. Kuna järeldoktori puhul on tegemist üldjuhul esimese projekti elluviimisega pärast doktorikraadi kaitsmist, siis on järeldoktoriprojekti eduka elluviimise puhul oluline ka juhendaja pädevus. Hindamiskriteeriumi all hinnatakse juhendaja teadustööd ja -tulemusi ning selle sobivust konkreetse projekti elluviimiseks. Lisaks arvestatakse juhendaja varasemat järeldoktorite ja doktorantide juhendamise kogemust.
4) Projekti olulisus, sh olulisus Eestile. Hinnatakse konkreetse projekti olulisust teadussuunale, aga ka järeldoktori enda arengule. Järeldoktorantuur on üldiselt periood, kus akadeemiliselt noor teadlane kujuneb iseseisvaks teadlaseks, et hakata tulevikus iseseisvalt uurimisprojekte ja uurimisrühmi juhtima. Seega on teadlase karjääri kontekstis järeldoktorantuur olulise tähtsusega periood. Lisaks teaduslikule olulisusele ja teadlase karjäärile, vaadatakse selles kriteeriumis ka projekti laiemat ning eelkõige teadusvälist olulisust Eesti ühiskonnale.

Lõike 3 kohaselt hinnatakse stardigrandi taotlust järgmiste hindamiskriteeriumide alusel:
1) Projekti teaduslik põhjendatus. Selles kriteeriumis hinnatakse, kui hästi tuleb taotlusest välja selle teaduslik põhjendatus; kuidas uurimisküsimused/hüpoteesid ja projekti eesmärgid on püsitatud ning samuti projekti idee uuenduslikkust ja originaalsust.
2) Projekti teostatavus. Kriteeriumis hinnatakse uurimisprojekti teostatavust, selle tööplaani põhjendatust, kasutatavaid meetodeid ja ressursse, riskianalüüsi ja riskide maandamise meetmeid. Stardigrantide puhul hinnatakse siin ka kaasatud pädevuse läbimõeldust - uurimisrühma või koostööpartnerite sobivust.
3) Taotleja pädevus. Siin hinnatakse taotleja senist teadustegevust ja kogemust ning kuivõrd see sobib kavandatud projekti elluviimiseks.
4) Projekti olulisus ja potentsiaalne mõju. Selles kriteeriumis hinnatakse, kuidas plaanitud projekt sobib stardigrandi taotleja edasise teadlaskarjääri kujundamiseks ning milline on projekti mõju nii teadusele kui ka teadusväliselt. See hõlmab ka plaanitavat tulemuste rakendamise ja tutvustamise hindamist.

Lõike 5 kohaselt hinnatakse rühmagrandi taotluseid järgmiste hindamiskriteeriumide alusel:
1) Projekti teaduslik põhjendatus. Kriteeriumis hinnatakse uurimisprojekti teaduslikku põhjendatust, projektiidee originaalsust, uuenduslikkust ja olulisust ning eesmärkide selgust.
2) Projekti teostatavus. Kriteeriumis hinnatakse uurimisprojekti teostatavust, selle tööplaani põhjendatust, kasutatavaid meetodeid ja ressursse, riskianalüüsi ja riskide maandamise meetmeid.
3) Taotleja pädevus - siin hinnatakse taotleja senist teadustegevust, uurimisprojektides osalemist, selle pädevuse sobivust kavandatud projekti elluviimiseks ning kuna taotleja hakkab rühma juhtima, ka tema varasemat juhtimiskogemust.
4) Uurimisrühma tugevus ja potentsiaal. Kriteeriumis hinnatakse uurimisrühma kompetentsust ja senist teadustegevust.
5) Projekti olulisus ja potentsiaalne mõju. Selles kriteeriumis hinnatakse projekti olulistust ja mõju nii teadusele kui selle väliselt. See hõlmab ka plaanitavat tulemuste rakendamise ja tutvustamise hindamist.

Lõigetes 2, 4 ja 6 sätestatakse uurimistoetuste hindamiskriteeriumide koefitsiendid. Koefitsientide rakendamise üldine eesmärk on vähendada mõne kriteeriumi osatähtsust lõpphinde kujunemisel. Kõrvalmõjuna aitab see ka vähendada võrdsete hinnetega taotluseid.

Järeldoktori taotluse hindamisel arvestatakse juhendaja kvalifikatsiooni koefitsiendiga 0,8. Järeldoktoriprojekti puhul soovitakse hindamisel rõhutada ja esile tõsta projekti teaduslikku taset, selle olulisust ning järeldoktori enda pädevust ja kvalifikatsiooni. Oluline on tagada projekti teadusliku taseme sõltumatus hindamisel, et hindamine ei kalduks liialt juhendaja kvalifikatsiooni poole. Fookus peab olema teaduslikul iseseisvumisel ning järeldoktorantuuri eesmärk on toetada noore teadlase arengut, mitte jätkata juhendatud doktoriõppe loogikat. Juhendaja roll on järeldoktori puhul pigem toetav. Seega on juhendaja kriteeriumi maksimaalne hinne pärast koefitsiendi rakendamist 4.

Stardigrandi puhul on koefitsiendiga 0,8 arvestatud kriteerium projekti olulisus ja potentsiaalne mõju. Selle eesmärk on tagada, et projekti teaduslikku sisu ja taotleja pädevust hindavatel kriteeriumidel oleks lõpphindele suurem mõju kui projekti mõju kriteeriumil, kuna tegemist on eelkõige teadusprojektide teadusliku hindamisega. Pealegi on stardigrandi taotlejad iseseisvat teadlaskarjääri alles alustavad teadlased, kes ei pruugi olla projekti mõju prognoosimises ja kirjeldamises veel kogenud.

Rühmagrandi puhul rakendatakse koefitsienti 0,6 uurimisrühma tugevuse ja potentsiaali hindamise kriteeriumis. Kuna rühmagrandi puhul hinnatakse eraldi nii taotleja kui tema rühma pädevust, on koefitsiendi eesmärk tagada, et uurimisrühma ja taotleja pädevuse kriteeriumide kaal ei oleks kokku liiga suur, võrreldes projekti teaduslikku taset ja teostatavust hindavate kriteeriumidega.

Lõikega 7 pannakse paika hindamiskriteeriumite hindamisskaala, milleks on 1-5, kus hinne 1 tähendab madalaimat ehk mitterahuldavat hinnet ning 5 kõrgeimat ehk suurepärast hinnet. Eesti Teadusagentuur defineerib taotluste hindamisjuhendis ka igale hindele tõlgendused, mis selgitavad, milline peab olema taotluse tase, et saada konkreetne hinne. Hinnata on võimalik sammuga 0,5 ehk kui hindaja leiab, et taotluse tase vastab osaliselt mõlema hinde kirjeldusele, on võimalik panna vahepealseid hindeid, näiteks 4,5 ehk väga hea-suurepärane.

Kõikide uurimistoetuste puhul rakendatakse hindamisel kvalifitseerumislävendit vastavalt lõigetes 8-9 toodud regulatsioonile. Kvalifitseerumislävend on läbivalt hinne 3 ehk „hea“. Kvalifitseerumislävend tagab ühtlaselt kvaliteetse minimaalse lävendi, millele taotluste kõik hindamiskriteeriumid peavad vastama. Projektide hindamisel ja elluviimisel on oluline tagada kvaliteet kõikides kriteeriumites ning eesmärk on vältida olukorda, kus näiteks kogu projekt on teadusliku taseme poolest suurepärane, kuid projekti vastutav täitja ei ole kompetentne selle elluviimiseks. Seega peab taotlus kõikides aspektides ületama minimaalse kvaliteedilävendi. Kvalifitseerumislävendi ületamist hinnatakse enne käesoleva paragrahvi lõigetes 2, 4 ja 6 sätestatud koefitsientide rakendamist.

Lõige 10 selgitab koondhinde arvutamise põhimõtet. Koondhinne summeeritakse pärast hindamiskriteeriumitele sätestatud koefitsientide rakendamist. Ehk kui hindamiskriteeriumi hinne on suurepärane (5), aga sellele rakendatakse koefitsienti 0,8, on summeeritav hinne 4. Järeldoktorigrandi kui ka stardigrandi puhul võib olla maksimaalne koondhinne 19 punkti ning rühmagrandi puhul 23 punkti.

Lõikega 11 määratakse, milliste tulemuste korral ei kuulu taotlused rahuldamisele. Kui taotlus ei ületa vähemalt ühes hindamiskriteeriumis kvalifitseerumislävendit ehk ei saa vähemalt hinnet 3, siis taotlus rahuldamisele ei kuulu.

Samuti ei kuulu rahuldamisele taotlused, mille koondhinne on madalam kui 80% maksimaalsest võimalikust hindest. Järeldoktori- ja stardigrandi puhul on selleks piiriks 15,2 punkti ning rühmagrandi puhul 18,4 punkti. Seega selleks, et taotlus konkureeriks rahastusele, peavad kõikide üksikute kriteeriumite hinded olema vähemalt 3 punkti ning taotluse minimaalne koondhinne 80% maksimaalsest võimalikust hindest. Taoliste lävendite sätestamine on väga tavapärane ka rahvusvahelises praktikas, näiteks Euroopa Teadusnõukogu (ERC) või Marie Skłodowska-Curie grantide hindamisel, selleks et tagada vaid kõige kvaliteetsemate ja tugevamate taotluste rahastamine.

Eelnõu § 18. Taotluse hindamine

Paragrahviga reguleeritakse uurimistoetuse taotluse hindamise korraldust. Taotluste hindamist korraldab hindamisnõukogu, mis on Eesti Teadusagentuuri juures tegutsev nõuandev kogu. Hindamisnõukogu koosneb teadus- ja arendustegevuse eri valdkondade tunnustatud teadlastest ning selle ülesanne on tagada uurimistoetuste taotluste sõltumatu ja erapooletu hindamise korraldamine ning rahastusettepanekute tegemine.

Hindamisnõukogu moodustamise ja töökorra sätestab haridus- ja teadusministri 28. augusti 2025. a määrus nr 34 „Teadus- ja arendustegevuse poliitika rakendusüksuse hindamisnõukogu moodustamise kord ja töökord“. Hindamisnõukogu koosseisu ning liikmete arvu määrab nimetamiskogu ettepanekul Eesti Teadusagentuur, tagades valdkondliku pädevuse ning tasakaalu eri teadusvaldkondade vahel.

Hindamisnõukogu ise uurimistoetuse taotlusi ei hinda. Taotluste hindamiseks moodustatakse hindamisnõukogu ettepanekul eksperdikomisjonid. Eksperdikomisjonidesse valitakse liikmeid vastavalt nende erialasele pädevusele ning arvestades võimalusel liikmete soolist tasakaalu ning erinevate akadeemilise karjääri etappide esindatust. Stardigrandi ja rühmagrandi taotluste hindamine toimub rahvusvahelistes eksperdikomisjonides, järeldoktorigrandi taotluste hindamisse on seni olnud kaasatud siseriiklikud eksperdid.

Eksperdikomisjonide moodustamisel võidakse arvesse võtta nii vastava aasta taotlusvooru kui varasemate voorude taotluste valdkondlikku jaotust ning arvu. Näiteks 2025. a taotlusvoorus moodustas hindamisnõukogu 18 eksperdikomisjoni: neist 16 uurimistoetuste rahastamisvaldkondade alusel, ühe järeldoktorigrandi taotluste ning ühe teaduseetika ja andmehalduse valdkonna hindamiseks.

Eksperdikomisjonide koosseise taotlusvooru läbiviimise aastal ei avaldata, et tagada hindajate sõltumatus ja konfidentsiaalsus. Koosseisud avaldatakse taotlusvoorule järgneval aastal. Lõike 6 kohaselt ei avaldata taotlejale ja asutusele tema taotlust hinnanud ekspertide nimesid, et vältida survet hindajatele ning kaitsta hindamisprotsessi erapooletust.

Lõike 3 kohaselt algab uurimistoetuse taotluse hindamisprotsess sellega, et hindamisnõukogu määrab, millises eksperdikomisjonis konkreetset taotlust hinnatakse. Taotlejal on võimalik taotlust esitades märkida, millise teadus- ja arendustegevuse valdkonna või alamvaldkonna alla kavandatav uurimistöö kuulub. Interdistsiplinaarse uurimistöö korral määrab hindamisnõukogu taotlust hindama eksperdikomisjoni, mis vastab taotluse sisule kõige paremini.

Vastavalt lõikele 4 võib Eesti Teadusagentuur hindamisnõukogu või eksperdikomisjoni liikme ettepanekul kaasata uurimistoetuse taotluse hindamisse eksperdikomisjoni väliseid eksperte. See võib olla vajalik, kui eksperdikomisjonis puudub piisav ekspertiis konkreetse taotluse hindamiseks või taotluste suur maht nõuab täiendavate ekspertide kaasamist.

Lõike 5 kohaselt hindab eksperdikomisjon talle esitatud taotlusi, koostab igale taotlusele esialgse hinnangu ning moodustab taotlustest paremusjärjestuse. Paremusjärjestused moodustatakse uurimistoetuste liikide (stardigrant ja rühmagrant) või rahastamise valdkondade (järeldoktorigrant) lõikes. Kui ühes rahastamise valdkonnas on mitu eksperdikomisjoni (näiteks oli 2025. a taotlusvoorus täppisteaduste valdkonnas kolm eksperdikomisjoni), moodustab iga komisjon oma pingeread. Taotlusi ei liideta ühiseks rahastamise valdkonna pingereaks.

Pärast hindamisprotsessi lõppu eksperdikomisjonis teeb Eesti Teadusagentuur taotlejale ja asutusele teatavaks taotluse esialgse hinnangu ning selle asukoha paremusjärjestuses, lähtudes lõikes 7 sätestatust. Seejärel viiakse läbi ärakuulamine haldusmenetluse seaduses sätestatud korras.

Lõike 9 kohaselt võtab hindamisnõukogu taotluste menetlemise üle pärast ärakuulamise lõppu. Hindamisnõukogu kinnitab taotluste lõplikud hinnangud, lähtudes eksperdikomisjonide ettepanekutest ja ärakuulamise tulemustest. Hindamisnõukogu kinnitab taotluste paremusjärjestused eksperdikomisjonide ja uurimistoetuste liikide (stardigrant, rühmagrant) või rahastamise valdkondade (järeldoktorigrant) lõikes. Stardi- ja rühmagrantide puhul erinevate eksperdikomisjonide taotlusi üheks ühiseks rahastamise valdkonna pingereaks ei ühendata. Samuti ei ühendata järeldoktorigrandi taotlusi üheks paremusjärjestuseks, vaid taotlustest moodustatakse seitse rahastamise valdkonna paremusjärjestust.

Eelnõu § 19. Rahastamisettepaneku tegemine

Pärast seda, kui hindamisnõukogu on kinnitanud kõikide taotluste lõpphinnangud ning paremusjärjestused, teeb hindamisnõukogu rakendusüksusele ettepanekud taotluste rahuldamise (rahastamise) või rahuldamata jätmise kohta.

Paragrahviga 19 reguleeritakse, kuidas rahastamisettepanekute tegemiseks vajalikud vahendid kujunevad, milliste põhimõtete alusel valitakse välja rahastusettepaneku saanud taotlused, kuidas moodustatakse ootenimekiri ja rahastusettepanek taotlejale edastatakse.

Lõike 1 kohaselt jaotab uurimistoetuste eelarve uurimistoetuste liikide ja rahastamise valdkondade vahel Eesti Teadusagentuur. Iga-aastase uurimistoetuste eelarve maht kinnitatakse riigieelarves Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve kaudu. Rahastamisettepanekute tegemise ajal sügisel pole algava aasta riigieelarve reeglina veel vastu võetud. Seetõttu on eelarve vahendite jaotamise aluseks eeldatav uurimistoetuste vahendite kogumaht käimasolevale taotlusvoorule järgneval aastal. Uutele grantidele eraldatava mahu arvestamisel tuleb uurimistoetuste vahendite kogumahust maha arvata need vahendid, mis on vajalikud käimasolevate uurimistoetuste rahastamiseks.

Eesti Teadusagentuur jaotab alustavate uurimistoetuste eeldatavad vahendid ära järeldoktorigrantide eelarveks ning kõikide rahastamise valdkondade eelarveteks. Rahastamise valdkondi on seitse – täppisteadused; bio- ja keskkonnateadused; tehnika ja tehnoloogia; arsti-

ja terviseteadused; põllumajandusteadused ja veterinaaria; sotsiaalteadused; humanitaarteadused ja kunstid.

Järeldoktorigrantide eelarvet määrates lähtub rakendusüksus põhimõttest, et eelarve on piisavalt suur, et anda välja vähemalt üks järeldoktorigrant igas rahastamise valdkonnas ehk kokku seitse granti.

Stardi- ja rühmagrantide väljaandmiseks mõeldud eelarve jaotab rakendusüksus seitsme rahastamisvaldkonna vahel, lähtudes sellest, kui palju taotlusvooru aastal vastavas valdkonnas grante lõppeb ning seega uuteks grantideks vahendeid vabaneb ja pidades silmas rahastamise valdkonna varasemate aastate eelarve osakaale. Iga valdkond peab saama piisavalt eelarvevahendeid, et anda välja vähemalt üks stardigrant ja üks rühmagrant. Eesti Teadusagentuur peab osakaale arvestades silmas, et ei toimuks väga suuri kõikumisi valdkondade iga-aastaste eelarvete ja taotlemise edukuse vahel.

Lõike 2 kohaselt analüüsib Eesti Teadusagentuur uurimistoetuste jagunemise asja- ja ajakohasust rahastamise valdkondade vahel. Sealhulgas hinnatakse, kas uurimistoetuste jaotus rahastamise valdkondade vahel on kooskõlas Eesti teadlaste valdkondliku jaotuse ning tippspetsialistide järelkasvu vajadustega. Asja- ja ajakohasuse hindamisel võib arvesse võtta kui muid tegureid, sealhulgas ühiskonna ees seisvaid väljakutseid ning Eesti teaduse mitmekesisuse tagamise vajadust. Eesti Teadusagentuuril on õigus vastava analüüsi tulemusena kalduda kõrvale eelarve jagunemise põhimõttest, mis on sätestatud käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3.

Teise lõike lisamine on vajalik, et suurendada uurimistoetuste süsteemi paindlikkust ning võimaldada toetuse eraldamisel võtta arvesse nii teadlaskonna vajadusi kui ühiskonna ootusi. Muudatuse eesmärk ei ole sekkuda otsustusprotsessi poliitikakujundamise tasandil, vaid anda Eesti Teadusagentuurile suurem otsustusruum uurimistoetuste valdkondliku jaotuse määramisel, lähtudes tõenduspõhise analüüsi tulemustest.

Muudatuste tegemisel tuleb arvestada ka TAIKS § 22 lõikega 3, mille kohaselt toimub uurimistoetuse projektide valik rahvusvaheliselt tunnustatud hindamiskriteeriumide alusel, tagades kõigi teadusvaldkondade võrdse kohtlemise ja otsustusprotsessi sõltumatuse. Seega ei ole eelarve jaotamisel rahastamise valdkondade vahel võimalik jätta ühtegi teadusvaldkonda rahastamisest täielikult ilma, kuid võimalik on muuta proportsioone valdkondade vahel.

Vastavalt lõikele 3 lähtub hindamisnõukogu oma rahastusettepanekute tegemisel taotlusvooruks eraldatud rahaliste vahendite mahu ja Eesti Teadusagentuuri poolt juba tehtud jaotusega järeldoktorigrandi ja rahastamise valdkondade eelarvete vahel.

Lõigetes 4 kuni 8 on kirjeldatud rahastusettepanekute tegemist. Rahastusettepanekud teeb hindamisnõukogu rahastamisvaldkondade kaupa järeldoktorigrantidele, stardigrantidele ja rühmagrantidele. Üldpõhimõttena peab hindamisnõukogu tagama, et välja antakse vähemalt üks järeldoktorigrant, stardigrant ja rühmagrant igas rahastamise valdkonnas. Seda tingimusel, et taotlusvooru on esitatud taotlusi, mis ületavad kvalifitseerumislävendi ning mille koondhinne on kõrgem kui 80% maksimaalsest hindest. Taotlust, mille lõplik koondhinne on madalam kui 80% maksimaalsest hindest, ei saa eelnõu § 17 lõike 11 punkti 2 kohaselt rahuldada, isegi kui see oleks oma valdkonna ainuke selle granditüübi taotlus.

Rahastamisettepanekute tegemise aluseks on järeldoktorigrandi taotluste paremusjärjestused rahastamise valdkondade lõikes ning stardi- ja rühmagrantide valdkondade paremusjärjestused eksperdikomisjonide lõikes.

Stardi- ja rühmagrantide puhul sõltub paremusjärjestuste arv alamvaldkondlikest eksperdikomisjonidest. Kui rahastamise valdkonnas on ainult üks eksperdikomisjon, siis moodustub selles valdkonnas üks rühmagrantide ja üks stardigrantide taotluste paremusjärjestus. Kui valdkonnas on moodustatud alamvaldkondade jaoks eraldi eksperdikomisjone, on selles valdkonnas eksperdikomisjonide arvule vastav arv rühmagrandi paremusjärjestusi ja stardigrandi paremusjärjestusi. Näiteks kolm eksperdikomisjoni loodus- ja täppisteaduste valdkonnas tähendab, et moodustatud on kolm rühmagrandi ja kolm stardigrandi paremusjärjestust, kokku kuus paremusjärjestust, mille alusel hindamisnõukogu hakkab vastava valdkonna rahastusettepanekuid tegema.

Töökorralduslikult vaatavad valdkonna taotluste paremusjärjestuse esmalt läbi vastava valdkonna teadlastest hindamisnõukogu liikmed, kes esitlevad seejärel hindamisnõukogule oma rahastusettepanekuid. Hindamisnõukogus arutatakse ettepanekud läbi ning tehakse rakendusüksusele lõplik rahastamisettepanek.

Lõike 5 kohaselt peab hindamisnõukogu rahastusettepanekute tegemisel lähtuma paremusjärjestustest ehk et ühes pingereas ei saa ühtki taotlust vahele jätta ning teha ettepanekut rahastada nt esimest ja kolmandat taotlust. Vastavalt lõikele 6 tuleb kõikidele esimesel kohal olevatele taotlustele (nii rühmagrandi kui stardigrandi pingeridades) teha rahastamisettepanek, kui selleks rahalisi vahendeid jätkub. Ka siin kehtib põhimõte, et rahastusettepaneku saab teha ainult taotlusele, mille lõplik punktisumma on vähemalt 80% maksimaalsest võimalikust.

Lõige 7 täpsustab olukordi, kui kõikidele esimesel kohal olevatele taotlustele rahalisi vahendeid ei jätku või hindamisnõukogu peab tegema rahastamisettepaneku pingeridades järgmistel kohtadel olevatele taotlustele. Sellisel juhul peab hindamisnõukogu hakkama taotlusi võrdlema ning langetatakse kaalutlusotsus. Kaalumisel tugineb hindamisnõukogu oma liikmeteks olevate tunnustatud teadlaste ekspertteadmistele valdkonna olukorrast ja vajadustest ning lähtub lõikes 7 nimetatud põhimõtetest: soodustada valdkondlikku mitmekesisust, erinevate asutuste esindatust, toetuse saajate soolist ja vanuselist tasakaalu. Tegemist on võrdse kaaluga põhimõtetega. Kui lõikes 7 loetletud põhimõtetest ei piisa ettepanekute põhjendamiseks, on hindamisnõukogul õigus ka võrrelda taotlusi lõpphinnangute ja taotletud grandimahtude alusel, vastavalt lõikele 8. Näiteks võib allesjäänud rahalistest vahenditest võimalik olla rahastada ainult väiksema mahuga taotlust, kuigi soolise ja vanuselise tasakaalu huvides oleks sobivam rahastada teist, suurema mahuga taotlust.

Hindamisnõukogu ülesanne on arvestada, et vastava valdkonna eelarvevahendid on võimalikult optimaalselt ammendatud.

Kui kõikide rahastamise valdkondade eelarvelised vahendid on ammendatud, aga kõikide valdkondade jäägid kokku võimaldaksid veel mõne grandi välja anda, on hindamisnõukogul õigus tõsta uurimistoetuse eelarvevahendeid rahastamise valdkondade vahel ümber, vastavalt lõikele 9. Hindamisnõukogu teeb vastava ettepaneku ühiselt, tuginedes valdkondade esindajate ettepanekutele.

Lõike 10 kohaselt teeb hindamisnõukogu rahastusettepaneku Eesti Teadusagentuurile. Hindamisnõukogu teeb iga taotluse kohta ettepaneku see kas rahuldada (vajadusel

lisatingimusega), määrata see ootenimekirja või taotlust mitte rahuldada. Hindamisnõukogu valib välja taotlused, mis määratakse ootenimekirja juhuks, kui mõni teine taotleja peaks toetusest loobuma. Taotluste kohta, millele ei tehtud rahastamisettepanekut või ootenimekirja määramise ettepanekut, teeb hindamisnõukogu mitterahuldamise ettepaneku. Sealjuures saavad mitterahuldamise ettepaneku taotlused, mis jäid hindamise tulemusena alla kvalifitseerumislävendi või ei saavutanud 80% maksimaalsest võimalikust lõplikust hindest. Ülejäänud saavad mitterahuldamise ettepaneku, sest nende rahuldamiseks ei jätkunud rahalisi vahendeid.

Lõikes 11 on sätestatud, et ootenimekirja seatud taotlustele teeb hindamisenõukogu rahastamisettepaneku juhul, kui taotlusvoorus vabaneb rahalisi vahendeid või taotlusvooru eelarve suureneb. Praktikas tuleb eelkõige järeldoktorigrantide puhul ette, et mõni rahastusettepaneku saanud taotleja ei pruugi granti vastu võtta, sest on saanud kuskilt sobivama grandi või ei võimalda muutunud elukorraldus siiski välismaale asuda.

Lõikes 12 on reguleeritud teaduseetika ja andmehalduse hindamist. Pärast rahastusettepanekute tegemist korraldab Eesti Teadusagentuur rahastusettepaneku saanud või ootenimekirja nimetatud taotluste teaduseetika ja andmehalduse aspektide hindamise. Vajadusel kaasab rakendusüksus hindamisse väliseid eksperte. Eksperdi kaasamise vajadus võib tekkida näiteks siis, kui projektis viiakse läbi inimuuringuid või tehakse katseid loomadega. Teaduseetika ja andmehalduse hindamise käigus ei anta hindeid ning taotlust ei ole võimalik rahastusettepanekust ilma jätta. Selle eesmärk on eelkõige kontrollida, kas taotleja mõistab projektiga seotud teaduseetika ja andmehalduse aspekte ja teab oma kohustusi (nt vajadusel kohustust küsida enne uuringu algust asjaomase valdkonna eetikakomitee kooskõlastust). Kui taotluses on mõni teaduseetika või andmehaldusega seotud aspekt puudu või halvasti kirjeldatud, on Eesti Teadusagentuuril õigus seada sellega seotud tingimus rahastamisettepanekule.

Lõigetes 13 ja 14 on sätestatud, kuidas taotluse rahuldamise ettepanek taotlejale teatavaks tehakse. Kui hindamisnõukogu on Eesti Teadusagentuurile taotluse rahuldamise ettepaneku teinud, siis annab Eesti Teadusagentuur taotlejale ning taotluses märgitud asutusele teada, et nende taotlusele on tehtud rahastusettepanek. Taotleja ja asutus saavad selle peale teada anda, kas nad võtavad ettepaneku vastu. Kui taotluse rahuldamise ettepanekus on täiendavad tingimused, siis peavad taotleja ja asutus kinnitama, et on nendega nõus. Juhul kui taotluse rahuldamise ettepanek on tehtud tingimusega ja taotleja ja/või asutus sellega ei nõustu, jätab Eesti Teadusagentuur taotluse vastavalt eelnõu § 20 lõike 2 punktile 3 rahuldamata.

Eelnõu § 20. Taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise kord

Paragrahvis sätestatakse taotluse rahuldamise ja mitterahuldamise otsuse tegemise kord.

Uurimistoetuse määramisel lähtub Eesti Teadusagentuur hindamisnõukogu ettepanekust. Hindamisnõukogu ettepaneku alusel otsustab Eesti Teadusagentuur taotluse rahuldada, rahuldada tingimustega või jätta rahuldamata, vastavalt lõikele 1.

Lõikes 2 on loetletud juhud, mille korral Eesti Teadusagentuur langetab taotluse mitterahuldamise otsuse. Taotlus jäetakse rahuldamata järgmistel juhtudel:

1) Taotlus ei ületa vähemalt ühes hindamiskriteeriumis kvalifitseerumislävendit. Vastavalt eelnõu § 17 lõikele 8 on igale hindamiskriteeriumile seatud kvalifitseerumislävend 3 punkti (enne hindamiskriteeriumi koefitsiendi rakendamist). Kui taotlus saab vähemalt ühes

hindamiskriteeriumis alla kolme punkti, ei kuulu see rahuldamisele, vastavalt eelnõu § 17 lõike 11 punktile 1.

2) Taotluse koondhinne jääb alla 80% maksimaalsest koondhindest, vastavalt eelnõu § 17 lõike 11 punktile 2:
   - järeldoktorigrandi ja stardigrandi maksimaalne koondhinne on 19 punkti, taotlused, mis saavad alla 15,2 punkti, jäetakse rahuldamata;
   - rühmagrandi maksimaalne koondhinne on 23 punkti, taotlused, mis saavad alla 18,4 punkti jäetakse rahuldamata.
3) Taotluse rahuldamisele on seatud tingimused, millega toetuse saaja või asutus ei nõustu. Kuna sellisel juhul on tegemist tingimusliku rahastusotsusega, ei ole võimalik toetust ilma tingimustega nõustumiseta eraldada.
4) Taotlus on määratud ootenimekirja, kuid taotlusvoorus ei ole vabanenud rahalisi vahendeid või taotlusvooru maht ei ole suurenenud. Sellisel juhul ei saa hindamisnõukogu teha ootenimekirja määratud taotluse kohta taotluse rahuldamise ettepanekut ning taotlus kuulub mitterahuldamisele.
5) Hindamisnõukogu on teinud ettepaneku taotlust mitte rahuldada. Selline ettepanek tehakse juhul, kui taotlusvoorus ei jätku rahalisi vahendeid taotluse rahuldamiseks.
6) Taotluses tuvastatakse teaduseetika põhimõtete rikkumine (valeandmete esitamine, loomevargus või petturlus) või kui selgub, et taotleja, asutus, projekti kaasatud isikud, uurimisrühm või taotlus ei vasta enam toetuse tingimustele.

3.5. Uurimistoetuse eraldamine, projekti elluviimine, projekti muutmine, projekti ajutine peatamine ja pikendamine

Eelnõu § 21. Uurimistoetuse eraldamine

Paragrahv reguleerib uurimistoetuse eraldamise tingimusi ja korda pärast rahastamisotsuse tegemist.

Lõike 1 kohaselt sõlmitakse toetuse eraldamiseks kolmepoolne leping toetuse saaja, asutuse ning Eesti Teadusagentuuri vahel. Leping sõlmitakse pärast seda, kui Eesti Teadusagentuur on teinud taotluse rahuldamise või tingimusliku rahuldamise otsuse vastavalt määruse eelnõu § 20 lõikele 1.

Vastavalt lõikele 2 sõlmitakse mitmeaastaste projektide puhul leping aastate kaupa igal kalendriaastal, lähtudes riigieelarve põhimõtetest ning vajadusel hinnata projekti edenemist ja projektile seatud tingimuste täitmist. Erandina on Eesti Teadusagentuuril õigus sõlmida leping kuni kahe järjestikuse kalendriaasta kohta, kui lepingu periood ei ületa 18 kuud. Vastav õigus on sätestatud lõikes 3. Selline võimalus vähendab halduskoormust nii taotleja kui Eesti Teadusagentuuri jaoks.

Lõike 4 kohaselt võib Eesti Teadusagentuur lepingu sõlmimisel seada projekti elluviimisele täiendavaid tingimusi, mis on vajalikud projekti jätkusuutlikkuse tagamiseks või projektile seatud tingimuste täitmiseks. Säte võimaldab Eesti Teadusagentuuril ennetada riske, mis võivad mõjutada projekti kvaliteeti või seatud eesmärkide saavutamist.

Eelnõu § 22. Uurimistoetuse elluviimise tingimused toetuse saajale

Paragrahviga 22 reguleeritakse toetuse saajale tingimused, mida peab toetuse elluviimise perioodil järgima.

Lõike 1 punktides 1 ja 2 sätestatakse, et toetuse saaja ei tohi ajaliselt kattuval perioodil osaleda teise uurimistoetuse (stardigrant, rühmagrant) elluviimises uurimisrühma liikmena ega olla järeldoktorigrandi, sissetuleva järeldoktori toetuse, tagasipöörduva teadlase toetuse või kohanemistoetuse saaja. Näiteks stardigrandi saaja ei saa stardigrandi perioodil olla rühmagrandi põhitäitja.

Lõike 1 eesmärk on tagada, et toetuse saaja keskendub oma projekti elluviimisele ning vähemalt teiste uurimistoetustest rahastatud projektide elluviimisesse teda rühma liikmena kaasata ei saa.

Lõigetes 2-4 sätestatakse toetuse saajale nõuded, mida tuleb täita projekti elluviimise ajal. Järeldoktorigrandi saaja peab projekti elluviimise ajal töötama asutuses täiskoormusega ning viima projekti ellu koostööasutuse juures. Põhjendatud juhtudel võib järeldoktoriprojekti osaliselt (kuni 50% ulatuses) ellu viia ka Eestis, näiteks kui projekti uurimisobjekt on Eestis või esinevad perekondlikud põhjused.

Stardi- ja rühmagrandi saaja peab töötama asutuses vähemalt 0,8 koormusega töö asukohaga Eestis. Järeldoktorigrandi saaja töötab reeglina välisriigis, seetõttu temale töö asukoha nõuet kehtestatud ei ole. Järeldoktorigrant eraldatakse Eesti evalveeritud asutusele või ülikoolile ning selleks, et Eesti asutus saaks toetuse järeldoktorile välja maksta, on töösuhe vajalik.

Stardigrandi saaja töötasu peab vähemalt osaliselt olema kaetud projekti vahenditest. Vähemalt osalise töötasu grandi vahenditest katmise nõue on seatud eelkõige seetõttu, et stardigrandi puhul on tegemist alustava teadlase sageli päris esimese enda juhitud grandiga, selle elluviimine eeldab toetuse saajalt suuremat töömahtu, kuna tal ei pruugi veel abiks olla uurimisrühma ning tema töötasu katmine asutuse muudest vahenditest ei pruugi olla võimalik. Rühmagrandi saajale pole töötasu nõuet kehtestatud, sest kuna tegu on juba tugevate ja kogenud teadlastega, võib nende töötasu olla kaetud teiste projektide vahenditest või näiteks asutuse tenuurifondist.

Lõike 5 kohaselt ei ole toetuse perioodil võimalik muuta järeldoktorigrandi ja stardigrandi toetuse saajat. Antud uurimistoetused on mõeldud konkreetse teadlase teadlaskarjääri edendamiseks ning seetõttu pole võimalik taotleda toetuse saaja muutmist.

Lõikes 6 on sätestatud võimalus asendada rühmagrandi toetuse saaja projekti põhitäitjaga. Rühmagrandi elluviimisel on põhjendatud juhtudel võimalik muuta projekti vastutavat täitjat, kuna rühmagrandi toetus on suunatud eeskätt tugeva uurimisrühma tegevuse toetamisele. Kui rühmagrandi elluviimise käigus ilmneb, et toetuse saaja ei ole võimeline projekti juhtima, on võimalik esitada Eesti Teadusagentuurile taotlus rühmagrandi toetuse saaja asendamiseks vastavalt eelnõu § 23 lõigetele 1 ja 2.

Eelnõu § 23. Projekti muutmine

Eelnõu paragrahviga 23 reguleeritakse järeldoktorigrandi, stardigrandi või rühmagrandi projekti muutmise korda. Paragrahvis täpsustatakse, milliseid projektis tehtavaid muudatusi käsitletakse olulistena, kuidas ja kelle poolt muutmistaotlusi hinnatakse ning milline on muutmistaotluste kohta otsuste tegemise menetlus.

Paragrahvi eesmärk on tagada, et projektis kavandatud teadus- ja arendustegevus saaks jätkuda ka siis, kui projekti elluviimisel ilmneb vajadus esialgset projektiplaani või projekti läbiviimise tingimusi muuta. Kuid sealjuures on oluline, et muudatused ei kahjustaks projekti eesmärkide ja tulemuste saavutamist.

Lõike 1 kohaselt esitab toetuse saaja Eesti Teadusagentuurile taotluse, kui projekti elluviimises soovitakse teha olulisi muudatusi. Taotluses põhjendatakse muudatuse vajadust ning selle kinnitab asutus, kus projekti ellu viiakse.

Projekti muutmistaotlus tuleb esitada vaid juhul, kui see mõjutab oluliselt projekti elluviimist või projektis kavandatud eesmärkide saavutamist. Eelnõu lõikes 2 on esitatud loetelu muudatustest, mis kuuluvad projekti olulise muutmise alla.

Projekti oluliseks muutmiseks loetakse:

1) Stardigrandi või rühmargandi toetuse saaja (vastutava täitja) töökoormuse vähendamine alla 0,8 koormuse. Vastavalt eelnõu § 22 lõigetele 3 ja 4 peab stardigrandi ja rühmagrandi toetuse saaja töötama evalveeritud asutuses või ülikoolis vähemalt 0,8 koormusega ning töö asukohaga Eestis. Töökoormuse oluline vähendamine võib ohustada projekti eesmärkide saavutamist, mistõttu tuleb antud muudatust eraldi hinnata.
2) Rühmagrandi toetuse saaja asendamine. Uurimistoetuse puhul kehtib põhimõte, et taotleja on projekti vastutav täitja. Rühmagrandi eripära seisneb aga selles, et toetus on suunatud tugeva uurimisrühma tegevuse toetamisele, mistõttu võib põhjendatud juhtudel toetuse saajat asendada projekti põhitäitjaga. Muutmistaotluse hindamisel hinnatakse muuhulgas, kas isik omab projekti eesmärkide saavutamiseks vajalikku pädevust ja teaduslikku tausta.
3) Asutuse muutmine. Projekti üleviimine teise teadus- ja arendusasutusse, ülikooli või evalveeritud rakenduskõrgkooli eeldab, et uues asutuses on olemas projekti elluviimiseks vajalikud tingimused ja tugistruktuurid. Muutmistaotluse hindamisel analüüsitakse uue asutuse sobivust projekti elluviimiseks, aga ka muudatuse mõju projekti isikkoosseisule.
4) Järeldoktorigrandi koostööasutuse ja/või juhendaja vahetus. Koostööasutuse ja juhendaja roll on järeldoktoriprojekti edukuse seisukohalt oluline, kuna projekt on kavandatud lähtudes koostööasutuse teaduskeskkonnast ning juhendaja pädevusest. Kuna järeldoktorigrandi peamine eesmärk on anda teadlasele esmane kogemus teadusprojekti juhtimisel, on põhjendatud juhtudel võimalik koostööasutust ja/või juhendajat muuta, eeldusel et muudatus ei sea ohtu projekti eesmärkide saavutamist.
5) Projekti tegevuste ja tööplaani muutmine. Projekti oluliseks muudatuseks loetakse näiteks metoodika olulist muutmist, planeeritud tegevuste ärajätmist või uute tegevuste lisamist, kui see võib mõjutada projekti eesmärkide saavutamist.
6) Projekti kogueelarve muutmine rohkem kui 20% ulatuses. Kui projekti eelarvet on plaanis muuta rohkem kui 20% ulatuses, siis tuleb muudatus kooskõlastada Eesti Teadusagentuuriga. Selline muudatus võib mõjutada projekti eesmärkide saavutamist ning kavandatud teadus- ja arendustegevuse teostatavust.
7) Toetuse määra vähendamine. Toetuse saajal on projekti elluviimise käigus põhjendatud vajaduse korral õigus taotleda toetuse määra vähendamist. See võib osutuda vajalikuks näiteks juhul, kui on taotletud käesoleva määruse § 10 lõigetes 2 või 4 sätestatud suuremat toetuse määra, kuid projekti elluviimise käigus muutub projekti kaasatud isikkoosseis ning suurema toetuse määra tingimusi ei ole enam võimalik täita.

Lõike 3 kohaselt hindab hindamisnõukogu lõike 2 punktides 1-5 nimetatud muudatuse põhjendatust, muudatuse mõju projekti eesmärkide ja tulemuste saavutamisele ning vastavust käesoleva määruse tingimustele. Hindamisnõukogu teeb Eesti Teadusagentuurile ettepaneku taotlus rahuldada või jätta rahuldamata.

Uurimistoetuse projekti kogueelarve rohkem kui 20% ulatuses muutmise põhjendatust ja toetuse määra vähendamist hindab Eesti Teadusagentuur ise, vastavalt lõikele 4. Vajaduse korral on Eesti Teadusagentuuril õigus nõu küsida hindamisnõukogult.

Lõike 5 kohaselt teeb Eesti Teadusagentuur muutmistaotluse hindamise tulemusena otsuse, kas rahuldada muutmistaotlus või lükata taotlus tagasi. Kui Eesti Teadusagentuur otsustab muutmistaotluse rahuldada, siis vastavalt lõikele 6 sõlmitakse vajaduse korral toetuse saaja, asutuse ning Eesti Teadusagentuuri vahel uus toetuse eraldamise leping.

Eelnõu § 24. Projekti ajutine peatamine ja pikendamine

Paragrahv reguleerib olukordi, mille korral on toetuse saajal võimalik taotleda uurimistoetuse projekti ajutust peatamist või projekti perioodi pikendamist. Paragrahvi eesmärk on tagada paindlikkus olukordades, kus projekti elluviimine muutub toetuse saajast sõltumatutel põhjustel võimatuks, olulisel määral raskendatuks või projekti eesmärkide saavutamine vajab täiendavat aega.

Lõike 1 kohaselt on toetuse saajal õigus taotleda projekti ajutist peatamist vanemapuhkuse, emapuhkuse, isapuhkuse, kaitseväeteenistuse, raske haiguse või muu erakorralise asjaolu tõttu. Erakorraliste asjaolude hulka kuuluvad näiteks toetuse saaja lapse, abikaasa või vanema (või muu ülalpeetava) raske haigestumine ning nimetatud isikute pikaajalise hoolduse vajadus. Nimetatud olukorrad võivad takistada toetuse saajal täita projekti juhtimise ja elluviimisega seotud ülesandeid ning seetõttu on määrusega antud võimalus ajutiselt projekt katkestada. Vastavalt lõikele 2 võib projekti ajutist peatamist taotleda kokku kuni kolmeks aastaks.

Lõikega 3 sätestatakse, et toetuse saajal on mõjuvatel põhjustel õigus taotleda projekti perioodi pikendamist kuni 12 kuuks. Projekti pikendamise taotlus tuleb esitada vähemalt kaks kuud enne projekti lõpptähtaega, et võimaldada Eesti Teadusagentuuril taotluse põhjendatust hinnata ning vajaduse korral sõlmida toetuse saaja ning asutusega uus eraldisleping.

Lõike 4 kohaselt hindab Eesti Teadusagentuur nii projekti ajutise peatamise kui pikendamise taotluse põhjendatust ning otsustab, kas taotlus rahuldada või mitte. Kui Eesti Teadusagentuur rahuldab projekti ajutise peatamise taotluse, peatub toetuse eraldamise leping ning projekti lõpptähtaeg nihkub projekti peatamise kestuse võrra edasi, vastavalt lõikele 5. Projekti ajutise peatamise perioodil ei ole võimalik kasutada projektile eraldatud toetust.

Lõike 6 kohaselt ei mõjuta projekti ajutine peatamine või pikendamine uurimistoetuse eelarvet. Uurimistoetuse maht ajutise peatamise või pikendamise tulemusel ei muutu.

3.6. Toetuse kasutamise aruandlus ja projekti tulemuste avalikustamine

Eelnõu § 25. Toetuse kasutamise aruandlus

Paragrahviga sätestatakse uurimistoetuse kasutamise aruandluse põhimõtted ning aruannete esitamise ja menetlemise kord. Aruandluse eesmärk on tagada, et toetuse kasutamine oleks läbipaistev, kontrollitav ja kooskõlas projekti eesmärkidega ning käesoleva määruse nõuetega. Aruandeid esitatakse ETIS-e kaudu.

Lõike 1 kohaselt esitab toetuse saaja kahte liiki aruandeid: vahearuande ning lõpparuande. Vahearuanne esitatakse projekti keskel ning lõpparuanne projekti lõppedes. Mõlemad aruanded kinnitab asutus, kinnitades aruannetes esitatud teabe õigsust.

Lõike 2 alusel tuleb vahearuanne esitada ainult projektide puhul, mille kestus on vähemalt neli aastat. Seetõttu ei esitata vahearuannet järeldoktorigrandi projektides, mille maksimaalne kestus on 36 kuud (§ 11 lõige 1). Stardigrandi ja rühmagrandi puhul sõltub vahearuande esitamise kohustus projekti pikkusest. Vastavalt eelnõu § 11 lõikele 2 võib stardigranti ja rühmagranti taotleda minimaalselt 12 kuuks ja maksimaalselt 60 kuuks. Nelja- ja viieaastaste projektide puhul on vahearuande esitamine kohustuslik. Vahearuanne võimaldab hindamisnõukogul hinnata projekti edenemist ning toetuse eesmärgipärast kasutamist.

Lõikega 3 sätestatakse, et aruandeid võib esitada eesti või inglise keeles. Aruande esitamise keel on jäetud taotleja valida, et vähendada aruannete esitamisega kaasnevat halduskoormust.

Lõike 4 kohaselt peab toetuse saaja projekti aruanded esitama rakendusüksuse määratud tähtajaks. Kui toetuse saaja aruannet õigeaegselt ei esita, tuleb aruanne esitada asutusel. Selline kord tagab, et aruandlus ei jää esitamata ning toetuse kasutamine on kontrollitav ka juhul, kui toetuse saaja ei täida oma kohustusi.

Lõike 5 alusel hindab projekti aruandeid hindamisnõukogu. Aruannetes hinnatavad aspektid on kirjeldatud määruse §-des 26 ja 27.

Lõige 6 annab Eesti Teadusagentuurile õiguse küsida toetuse saajalt ja asutuselt täiendavat informatsiooni, kui aruandes esitatud andmed on puudulikud või vajavad täpsustamist. See võimaldab tagada aruandluse täielikkuse ning kontrollida toetuse kasutamist vastavalt määruses sätestatud tingimustele.

Eelnõu § 26. Vahearuanne

Paragrahviga reguleeritakse vahearuande esitamise ja menetlemise korda. Vahearuande eesmärk on anda hindamisnõukogule ja Eesti Teadusagentuurile ülevaade projekti edenemisest, tagades nii toetuse kasutamise läbipaistvuse kui ka järelevalve, et projekt liigub seatud eesmärkide suunas.

Lõike 1 kohasel esitab toetuse saaja vahearuande projekti kolmandal aastal Eesti Teadusagentuuri määratud tähtajaks. Vahearuanne on kohustuslik üksnes projektidele, mille kestus on vähemalt neli aastat (§ 25 lõige 2).

Lõikes 2 on loetletud andmed, mis tuleb vahearuandes esitada. Lisaks nimetatud kohustuslikele andmetele võib Eesti Teadusagentuur küsida vahearuandes ka muid asjakohaseid andmeid, kui see on vajalik näiteks projekti edenemise, eesmärkide täitmise, tulemuste saavutamise või eelarve kasutamise hindamiseks.

Lõikes 3 on sätestatud vahearuande kohta tehtavad võimalikud otsused. Hindamisnõukogu ettepaneku alusel võib Eesti Teadusagentuur vahearuande heaks kiita, sealhulgas vajaduse korral täiendavate tingimuste täitmisega. Kui vahearuande hindamisel selgub, et projekti elluviimisel on esinenud olulisi muudatusi või projekti eesmärkide saavutamisel esineb olulisi riske, võib Eesti Teadusagentuur seada rahastamise jätkamiseks lisatingimused.

Eesti Teadusagentuur võib põhjendatud juhtudel jätkata projekti rahastamist ka vähendatud mahus. Rahastamise vähendamine võib olla põhjendatud näiteks juhul, kui projekti isikkoosseis on muutunud ning ei vasta enam toetuse tingimustele (näiteks stardigrandi suure mahu puhul ei ole projekti kaasatud ühte põhitäitjat, kes töötab teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis vähemalt 0,2 koormusega või suure rühmagrandi mahu puhul ei ole projekti kaasatud kolme põhitäitjat, kes töötavad teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis vähemalt 0,5 koormusega). Samuti võib rahastamise vähendamine olla põhjendatud olukorras, kus projektis kavandatud tegevused ei vasta enam taotluses plaanitule.

Kui vahearuandes esitatud teave ei võimalda projekti edenemist hinnata või kui selgub, et projekti eesmärke ei ole võimalik saavutada, projekt ei ole jätkusuutlik või toetust ei ole kasutatud sihtotstarbeliselt, võib Eesti Teadusagentuur jätta vahearuande heaks kiitmata ning algatada projekti ennetähtaegse lõpetamise vastavalt määruse § 29 lõike 1 punktile 6.

Lõike 4 kohaselt peavad toetuse saaja ja asutus andma nõusoleku juhul, kui Eesti Teadusagentuur otsustab jätkata projekti rahastamist täiendavate tingimustega või vähendatud mahus. See tagab, et projekti elluviijad on rahastamise muudatustest teadlikud ning nõustuvad uute tingimustega.

Eelnõu § 27. Lõpparuanne

Paragrahv reguleerib lõpparuande esitamise ja menetlemise korda. Lõpparuande eesmärk on anda terviklik ülevaade uurimistoetuse projektist ja saavutatud tulemustest, toetuse kasutamisest ning projekti teaduslikust ja ühiskondlikust mõjust. Lõpparuanne on oluline osa uurimistoetuse kasutamise järelevalvest, võimaldades hinnata, kas projekt on ellu viidud kooskõlas taotluses kavandatu ja rahastamisotsuse tingimustega.

Lõike 1 kohaselt esitab toetuse saaja lõpparuande pärast projekti lõppemist Eesti Teadusagentuuri määratud tähtajaks.

Lõikes 2 on loetletud andmed, mis tuleb lõpparuandes esitada. Lisaks nimetatud kohustuslikele andmetele võib Eesti Teadusagentuur küsida aruandes täiendavaid asjakohaseid andmeid, kui need on vajalikud projekti elluviimise edukuse ja tulemuste hindamiseks.

Sarnaselt vahearuandele viib lõpparuande hindamise läbi hindamisnõukogu. Hindamisnõukogu teeb oma hinnangu alusel Eesti Teadusagentuurile ettepaneku lõpparuanne heaks kiita või heaks kiitmata jätta. Vastavalt lõikele 3 lähtub Eesti Teadusagentuur hindamisnõukogu ettepanekust ning teeb lõpparuande kohta otsuse. Lõpparuanne võidakse jätta heaks kiitmata, kui aruandes esitatud teave ei võimalda hinnata projekti eesmärkide täitmist, kui projekti eesmärke ei ole saavutatud ning eesmärkide mittesaavutamist ei ole põhjendatud, või kui projekti tegevused ja eelarve kasutamine erinevad oluliselt taotluses kavandatust ning muudatusi ei ole Eesti Teadusagentuuriga kooskõlastatud.

Lõike 4 kohaselt ei või toetuse saaja taotleda toetust järgmise kolme aasta uurimistoetuse taotlusvoorudes, kui lõpparuanne jäetakse Eesti Teadusagentuuri poolt heaks kiitmata. Vastav piirang tuleneb määruse § 14 lõike 5 punktist 2. Sätte eesmärk on tagada, et aruanded esitatakse õigeaegselt ja korrektselt, ning et uurimistoetuse projektid viiakse ellu nõuetekohaselt ning kooskõlas rahastamisotsuse aluseks olnud taotlusega.

Lõike 5 alusel teeb Eesti Teadusagentuur lõpparuandes sisalduvad eesti- ja ingliskeelsed populaarteaduslikud lühikokkuvõtted avalikult kättesaadavaks. Lühikokkuvõtted avalikustatakse ETIS-es, et suurendada teadustöö tulemuste nähtavust.

Eelnõu § 28. Projekti tulemuste avalikustamine

Paragrahv sätestab uurimistoetuse projektide tulemuste ja projektide raames kogutud andmete avalikustamise põhimõtted. Regulatsiooni eesmärk on tagada, et riigi rahastusel läbiviidud teadus- ja arendustegevuse tulemused oleksid võimalikult laialdaselt kättesaadavad ning toetaksid teadusandmete ja teadustulemuste avatud kasutamist. Säte on kooskõlas TAIKS § 5 punktiga 3, mille kohaselt lähtutakse teadus- ja arendustegevuses põhimõttest, et avalikest vahenditest rahastatud teadustulemused ja -andmed on avalikkusele kättesaadavad, välja arvatud juhul, kui avalikustamata jätmine on kooskõlas teiste õigusaktidega.

Lõike 1 kohaselt tehakse uurimistoetuse projekti tulemused ning võimaluse korral projekti käigus kogutud andmed avalikkusele kättesaadavaks, välja arvatud juhul, kui avalikustamist piiravad teised õigusaktid (näiteks isikuandmete kaitset reguleerivad õigusaktid) või kui on kavas tulemused kaitsta intellektuaalomandina. Tulemuste avalikustamise all ei mõisteta nõuet avaldada kõik teadustulemused avatud juurdepääsuga („*Open Access*“) artiklitena. Sätte alusel eeldatakse, et uurimistöö tulemused avaldatakse näiteks publitseerimisel või kaitstakse tööstusomandina. Sätte eesmärk on tagada, et avalikest vahenditest rahastatud teadustöö tulemused ei jääks varjatuks ning võimaldada teadustöö tulemusi ja andmeid taaskasutada ja/või korrata.

Säte on kooskõlas põhimõttega, et toetuse andmisel ei anta taotlejale riigiabi. Kuna projekti tulemused tehakse avalikult kättesaadavaks, ei saa toetuse saaja riigi rahastuse kaudu majanduslikku eelist, mistõttu ei vasta toetus riigiabi tunnustele.

Lõikega 2 sätestatakse, et projekti tulemuste publitseerimisel tuleb märkida, millise uurimistoetuse projekti vahenditest on tegevus rahastatud. Viitamise nõue tagab läbipaistvuse ning võimaldab tuvastada, millised teadustulemused on valminud riikliku rahastuse toel.

Lõike 3 kohaselt on uurimistoetusele viitamine kohustuslik ETIS-e klassifikatsiooni järgi 1.-3. kategooria publikatsioonides. Esimese kategooria publikatsioonide alla kuuluvad ajakirjaartiklid, teise kategooria alla raamatud ja monograafiad ning kolmanda kategooria alla kogumikuartiklid ja peatükid raamatus, kogumikus või spetsiifilises teadusväljaandes.

Lõike 4 alusel teeb asutus ETIS-e kaudu avalikkusele kättesaadavaks kõik projekti tulemusena avaldatud publikatsioonide terviktekstid, mis sisaldavad viidet uurimistoetusele, välja arvatud juhul, kui avalikustamist piiravad teised õigusaktid (sh kirjastuse litsentsitingimused).

Kui kirjastaja on seadnud publikatsioonile ajutise juurdepääsupiirangu, teeb asutus publikatsioonide terviktekstid ETIS-e kaudu kättesaadavaks pärast piirangu lõppemist, vastavalt lõikele 5. See tagab, et avalikest vahenditest rahastatud uurimistöö tulemused muutuvad avalikkusele vabalt kättesaadavaks ka juhul, kui esmased avaldamistingimused seda koheselt ei võimalda.

3.7. Toetuse ennetähtaegne lõpetamine ja tagasinõudmine

Eelnõu § 29. Uurimistoetuse projekti ennetähtaegne lõpetamine

Paragrahv reguleerib tingimusi, mille alusel võib Eesti Teadusagentuur lõpetada uurimistoetuse eraldamise enne projekti kavandatud lõpptähtaega. Regulatsiooni eesmärk on tagada, et uurimistoetuste projektid viiakse ellu kooskõlas käesoleva määruse, rahastamisotsuse ja eraldamislepingu tingimustega, ning et nõuete rikkumise või projektide elluviimisel oluliste takistuste ilmnemisel oleks võimalik toetuse eraldamine õiguspäraselt lõpetada.

Lõikes 1 on loetletud juhtud, mille korral on Eesti Teadusagentuuril õigus projekt ennetähtaegselt lõpetada:

1) Toetuse saaja või asutus on taotlenud projekti lõpetamist. Projekt võidakse lõpetada, kui toetuse saaja või asutus leiab, et projekti ei ole enam võimalik teostada, näiteks toetuse saaja või projekti kaasatud isikute lahkumise, ressursside puudumise või asutusesiseste muudatuste tõttu.
2) Ilmneb, et toetuse saaja, projekti kaasatud isikud või projekti läbiviiv asutus ei vasta enam käesoleva määruse tingimustele. Projekt lõpetatakse, kui toetuse saaja, juhendaja, uurimisrühm või asutus ei vasta enam uurimistoetuse eraldamise tingimustele. Näiteks võib toetuse saaja tööleping asutusega lõppeda, projekti põhitäitjate koormus langeda nõutud tasemest madalamaks või asutus kaotada evalveeritud staatuse.
3) Projektis osalevad isikud või asutus on projekti elluviimisega seoses rikkunud õigusaktides sätestatud nõudeid. Näiteks kui uurimistoetuse projektis kogutakse ja töödeldakse isikuandmeid viisil, mis ei ole kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse ning isikuandmete kaitse seadusega, võib projekti ennetähtaegselt lõpetada.
4) Toetuse saaja ei ole võimeline projekti juhtima. Juhul, kui toetuse saaja ei ole võimeline projekti juhtima, siis lõpetatakse projekti elluviimine. Järeldoktorigrandi ja stardigandi toetuse saajat ei ole võimalik asendada (§ 22 lg 5). Rühmagrandi toetuse saajat on võimalik asendada (§ 23 lõige 2 punkt 2). Kui rühmagrandi toetuse saaja ei ole võimeline projekti ellu viima ning taotletud ei ole toetuse saaja asendamist, siis projekt katkestatakse.
5) Järeldoktorigrandi projekti juhendaja ei ole võimeline toetuse saajat juhendama ning teda ei asendata. Kui projekti kaasatud juhendaja ei saa oma kohustusi täita ning juhendaja muutmist ei taotleta, siis ei ole võimalik järeldoktoriprojekti elluviimist jätkata. Juhendajal on järeldoktoriprojektis keskne roll, juhendaja toetab teadlast tema esimese teadusprojekti iseseisval läbiviimisel.
6) Vahearuande esitamata jätmine või selle heaks kiitmata jätmine. Vahearuande esitamine on projekti vaheetapp, mis kinnitab projekti edenemist ja eesmärgipärasust. Kui aruanne jäetakse mõjuva põhjuseta esitamata või seda ei kiideta heaks, võib projekti ennetähtaegselt lõpetada, kuna puudub kindlus, et projekti viiakse ellu vastavalt taotlusele, projekti tegevuskavale ja rahastamistingimustele.
7) Rahastamise tingimustega mittenõustumine. Eesti Teadusagentuuril on õigus seada rahastamise jätkamisele täiendavaid tingimusi (§ 21 lõige 4 ja § 26 lõige 3 punkt 2) või jätkata rahastamist vähendatud mahus (§ 26 lõige 3 punkt 3). Kui toetuse saaja või asutus tingimustega ei nõustu, ei ole võimalik projekti rahastamisega jätkata.
8) Toetuse saaja või asutus ei ole tähtaegselt täitnud rahastamisotsuse tingimusi. Rahastamisotsus võib sisaldada nõudeid, mille täitmine on toetuse kasutamise eeltingimus. Kui neid nõudeid ei täideta, siis esineb alus toetuse ennetähtaegseks lõpetamiseks.
9) Projekti muutmise või ajalise peatamise taotluse rahuldamata jätmine. Kui toetuse saaja on taotlenud projekti olulist muutmist või ajutist peatamist, aga Eesti Teadusagentuuri hinnangul ei ole taotlus põhjendatud ning projekti ei ole võimalik esialgsel kujul ellu viia, siis võidakse projekt ennetähtaegselt lõpetada.

10) Eetikakomitee hinnangu puudumine. Inimuuringu või loomakatse läbiviimisel peab olema asjaomase eetikakomitee hinnang saadud enne tegevuse algust. Kui eetikakomitee hinnangut ei esitata Eesti Teadusagentuurile tähtaegselt, siis võidakse projekt ennetähtaegselt lõpetada.
11) Teaduseetika rikkumise tuvastamine. Kui toetuse saaja või asutus on toetuse taotlemisel või projekti elluviimisel esitanud tahtlikult valeandmeid, projektis on tuvastatud loomevargus või petturlus, siis ei ole projekti viidud ellu teaduseetika põhimõtteid arvestades ning esineb alus projekti lõpetamiseks.
12) Projekti tegevused ei vasta tööplaanile või projekt ei ole jätkusuutlik. Kui projekti tegevusi muudetakse oluliselt ilma nõuetekohase kooskõlastuseta (vastavalt §-s 23 sätestatule) või projekt ei edene vastavalt taotluses esitatud eesmärkidele, võib toetuse eraldamise lõpetada.

Lõike 2 kohaselt peab Eesti Teadusagentuur enne toetuse ennetähtaegse lõpetamise otsuse tegemist võimaldama toetuse saajal ja asutusel esitada kirjalik ühisarvamus. See tagab, et lõplik otsus tehakse kõiki asjaolusid kaaludes ning toetuse saajal ja asutusel on võimalik esitada selgitusi ja vastuväiteid.

Lõike 3 kohaselt on asutus kohustatud projekti ennetähtaegsel lõpetamisel tagastama kasutamata toetuse summa koos proportsionaalse kaudse kuluga. Tagasimakse tuleb teha seitsme kalendripäeva jooksul alates tagasinõude saamisest.

Lõike 4 alusel peavad toetuse saaja ja asutus projekti ennetähtaegsel lõpetamisel esitama lõpparuande kooskõlas käesoleva määruse §-des 25 ja 27 sätestatud korraga. Kuigi projekti ei viida lõpuni, on vajalik esitada ülevaade tehtud tegevustest ja saavutatud tulemustest, et võimaldada hindamisnõukogul ja Eesti Teadusagentuuril hinnata toetuse kasutamise sihipärasust ja vastavust kehtivatele nõuetele.

Eelnõu § 30. Toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord

Paragrahviga sätestatakse uurimistoetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Lõike 1 kohaselt peab asutus võimaldama Eesti Teadusagentuuril või tema poolt volitatud isikul läbi viia igal ajal uurimistoetuse kasutamise kontrolli. Kontroll võib hõlmata näiteks aruannete ja raamatupidamisandmete, töölepingute, kuludokumentide kontrollimist ning selgituste küsimist projekti tegevuste kohta. Asutusel lasub kohustus teha kontrolli läbiviimiseks igakülgset koostööd, sealhulgas esitada Eesti Teadusagentuuri nõudmisel kõik vajalikud dokumendid ja info.

Lõikes 2 on sätestatud juhtumid, mille korral on Eesti Teadusagentuuril õigus nõuda toetus osaliselt või täielikult tagasi. Tagasinõudmise aluseks on:
1) Valeandmete esitamine. Tagasinõudmise aluseks võib olla olukord, kus toetuse saaja või asutus on teadlikult esitanud valeandmeid, et suurenda rahastamise saamise võimalust või näidata aruandes projekti edenemist.
2) Toetuse mittesihipärane kasutamine. Toetust eraldatakse üksnes taotluses kirjeldatud projekti tegevuste elluviimiseks. Kui toetust kasutatakse muudeks kuludeks, mis ei ole seotud uurimistoetuse projekti elluviimisega (näiteks teise toetuse omafinantseeringu katmine, teise projekti tegevuste rahastamine), kuulub toetus tagasimaksmisele.

3) Toetuse kasutamine majandustegevuseks. Uurimistoetust eraldatakse mittemajandustegevuseks, seega ei ole lubatud toetust kasutada ettevõtluseks või tootearenduseks, mis annaksid toetuse saajale majandusliku eelise.
4) Üldtunnustatud teaduseetika normide või teaduse hea tava rikkumine. Kui uurimistoetuse projekti ei viida läbi kooskõlas valdkonna üldtunnustatud teaduseetika normidega või teaduse hea tavaga, siis võib Eesti Teadusagentuur ebaeetiliselt läbiviidud projekti toetuse tagasi nõuda.

Lõike 3 kohaselt on Eesti Teadusagentuuril toetuse tagasinõudmisel õigus nõuda tagasi ka proportsionaalne osa kaudsest kulust. See tähendab, et tagastada tuleb nii teadustöö otsesteks kuludeks kasutatud toetuse osa kui ka vastav osa kaudsest kulust.

Lõige 4 sätestab menetluskorra, kui uurimistoetust on kasutatud ebaseadusliku riigiabina või väärkasutatud riigiabina. Sellisel juhul toimub toetuse tagastamine vastavalt konkurentsiseaduse §-le 42.

Lõikes 5 on sätestatud tagasimakse tähtaeg. Asutus peab tagastama toetuse 60 kalendripäeva jooksul alates vastava otsuse langetamisest.

Lõige 6 võimaldab teatud tingimustel tagasimakse ajatada. Tagasimakse ajatamiseks peab asutus esitama Eesti Teadusagentuurile põhjendatud taotluse. Ajatamine on võimalik, kui ühekordne toetuse tagastamine põhjustaks asutusele märkimisväärseid makseraskusi.

3.8. Rakendussäte

Eelnõu § 31. Enne 2026. a määratud kohanemistoetus ja sissetuleva järeldoktori toetus.

Paragrahviga 31 täpsustatakse määruse eelnõu §-des 2 ja 3 määratletud toetuste – kohanemistoetuse ja sissetuleva järeldoktori toetuse – kohaldamisala. Käesoleva määruse regulatsioon hõlmab lisaks alates 2026. a TAIKS § 23 lõike 2 alusel kehtestatud määruse alusel eraldatavatele toetustele ka toetusi, mida on varasemalt eraldatud teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse (kehtetu alates 30.09.2025) § 16^1 lõike 1 alusel.

Eesti Teadusagentuur on kohanemistoetust eraldanud alates 2024. aastast. Toetuse eesmärk on soodustada välisriigist pärit teadlaste kaasamist Eesti teadus- ja arendusasutustesse ja ülikoolidesse, et tuua Eesti teadussüsteemi uusi teadmisi, täiendada Eestis toimuvat teadus- ja arendustegevust ning tõsta selle kvaliteeti. Kohanemistoetus võimaldab nii välisriigi teadlastel kui ka välismaalt Eestisse naasvatel Eesti teadlastel jätkata oma teadlaskarjääri Eestis.

Aastatel 2024 kuni 2025 eraldati kohanemistoetust teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 16^1 lõike 1 alusel kehtestatud Eesti Teadusagentuuri juhatuse 25. märtsi 2024. a käskkirja nr 1.1-4/24/72 alusel. Alates 2026. a on toetuse eraldamise aluseks ministri määrus, mis kehtestatakse TAIKS § 23 lõike 2 alusel. Käesolevas määruses hõlmab mõiste „kohanemistoetus“ kõiki nimetatud toetusi sõltumata nende andmise õiguslikust alusest.

Sissetuleva järeldoktori toetust on Eesti Teadusagentuur eraldanud alates 2013. a. Alates 2023. a on see toetus seotud Marie Skłodowska-Curie individuaalse järeldoktorigrandiga ning on suunatud taotlejatele, kes on saanud nimetatud taotlusvoorus kõrge hinde, kuid kelle projekt ei ole rahastust saanud. Sellisel juhul on taotlejal võimalik esitada sama projekti taotlus Eesti Teadusagentuurile ning viia see toetuse abil ellu Eestis.

Sissetuleva järeldoktori toetuse andmine on toimunud Mobilitas 3.0 meetme raames, teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 16^1 lõike 1 alusel kehtestatud Eesti Teadusagentuuri käskkirja alusel ning alates 2026. a ka TAIKS § 23 lõike 2 alusel kehtestatava ministri määruse alusel. Mobilitas 3.0 meetme toetuse andmise tingimused on kinnitatud haridus- ja teadusministri 26. oktoobri 2023. a käskkirjaga nr 291. Selle raames toetatakse sissetuleva järeldoktori projekte, mis panustavad TAIE arengukava nutika spetsialiseerumise valdkondadesse. Projektide puhul, mis nendesse valdkondadesse ei kuulu, on toetust olnud võimalik eraldada Eesti Teadusagentuuri juhatuse 10. juuli 2023. a käskkirja nr 1.1-4/23/125 alusel. Alates 2026. a ning seoses TAIKS-i jõustumisega asendatakse Eesti Teadusagentuuri käskkiri ministri määrusega, mille alusel toimub edaspidi sissetuleva järeldoktori toetuse taotlemine projektidele, mis ei ole seotud nutika spetsialiseerumise valdkondadega. Käesolevas määruses hõlmab mõiste „sissetuleva järeldoktori toetus“ kõiki eelpool nimetatud õiguslikel alustel antud toetusi.

4. Eelnõu võrdlev analüüs

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja teiste õigusaktidega. Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

5. Riigiabi analüüs

Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu (EL) siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud. Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning siseriiklikul tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:
1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
2) abi antakse ettevõtjale;
3) abimeetmel on valikuline iseloom;
4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab kõigile kriteeriumitele, on tegemist riigiabiga.

1) Abi antakse sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest.

Riigiabiks loetakse neid eeliseid, mis tulevad otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest. Käesoleva määruse alusel finantseeritakse riiklikke uurimistoetuseid riigieelarvelistest vahenditest.

2) Abi antakse ettevõtjale.
Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Toetust võivad

taotleda määruse §-s 14 kirjeldatud isikud, kuid uurimistoetuse taotluse kinnitab asutus, kus projekt ellu viiakse. Asutuse all on mõeldud teadus- ja arendusasutust, ülikooli või evalveeritud rakenduskõrgkooli, mis võivad olla nii riigi- ja avalik-õiguslikud kui ka eraõiguslikud. Kuigi osa toetuse saajaid on äriühingud ja osad mitte, on antud juhul oluline see, kas toetust saanud asutused tegelevad saadud toetuse abil majandustegevusega või mitte. Enamik teadus- ja arendusasutustest, ülikoolidest ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidest tegeleb suuremal või väiksemal määral ka majandustegevusega. Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus sätestatule ei sisalda teadus- ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu mittemajandustegevuse (näiteks õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirde alane tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevuseks (mitte üle 20% üldisest aastasest tegevusmahust); tegemist on teadusasutuste või teadusuuringute taristu majandustegevusega (näiteks lepingulised teadusuuringud või teadusteenused), aga seda tehakse turutingimustel; teadus- ja arendusprojektis osalevad teadusasutus ning ettevõtja katab kõik projekti kulud või projekti tulemusi võib laialdaselt levitada või projekti tulemusel tekkivad intellektuaalomandi õigused jagatakse koostööpartnerite vahel vastavalt nende tööpanusele või sissemaksetele või ettevõtja maksab intellektuaalomandi õiguste eest turuhinnale vastavat tasu. Teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidel on vastavalt teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusele kohustus hoida riigieelarvest eraldatud vahendite kasutamisel raamatupidamises lahus teadus- ja arendustegevusega seotud majandustegevus ja mittemajandustegevus, nende kulud ning rahastamine (TAIKS § 20 lg 4). Samuti on teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ja evalveeritud rakenduskõrgkoolidel kohustus investeerida mittemajandustegevusest saadav kasum teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse (TAIKS § 20 lg 5). Riiklike uurimistoetuste raames rahastatakse alus- ja rakendusuuringute läbiviimist, teadus- ja arendustegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamist või kaasajastamist, teadustaristu kasutamist, projektiga seotud riigisisest ja rahvusvahelist koostööd, teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamist ja levitamist ning projektiga seotud isikute mobiilsust ja pädevuse kasvatamist. Seega on tegemist sõltumatu teadustegevuse, teadusuuringute tulemuste levitamise ja teadmussiirde alase tegevusega, mis on üldiselt mittemajanduslik tegevus. Seega ei toetata antud meetmest üldiselt asutuste majandusliku iseloomuga tegevusi. Samuti on asutustel tulenevalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusest kohustused, mis välistavad selle, et antav abi võiks kvalifitseeruda riigiabiks.

3) Abimeetmel on valikuline iseloom.
Riiklike uurimistoetuste andmiseks korraldatakse avatud taotlusvoor, millel osalejad peavad vastama teatud tingimustele ning rahastatakse vaid hindamisel parimaid tulemusi saanud taotlusi. Eelpooltoodut arvestades võib öelda, et antud meetmel on valikuline iseloom.

4) Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise.
Abimeede võib anda toetuse saajale majandusliku eelise, sest võib olla aluseks uute rakenduste ja teenuste väljatöötamisele, mida suure tõenäosusega turul ei ole ning mille järele on olemas või potentsiaalselt tekkimas vajadus. Kuivõrd aga toetuse saamise eelduseks on teadustulemuste levitamine ja avaldamine, on potentsiaalsete teadustulemustest kasusaajate hulk laiem kui üksnes toetuse saajad.

5) Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.
Uurimistoetuste tulemused tehakse määruse kohaselt avalikult kättesaadavaks, üldjuhul tähendab see tulemuste publitseerimist, sh rahvusvahelistes teadusajakirjades. Kuna toetuse abil saadud tulemused on avalikud, siis ei kaasne toetuse andmisega mõju konkurentsile. Samuti ei kahjustata meetmega EL riikide vahelist kaubandust, kuna toetust ei ole lubatud kasutada majandustegevuseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuivõrd toetatavad tegevused on üldiselt mittemajanduslikud ning majandusliku eelise saamine toetuse saajate poolt on pigem vähetõenäoline, ei ole antav abi riigiabi. Samuti on eelnõuga seatud toetuse saajale kohustus teha teadus- ja arendustegevuse tulemused avalikult kättesaadavaks (§ 28 lg 1), näiteks publitseerimise kaudu.

6. Määruse mõjud

Kavandatav muudatus: Riikliku uurimistoetuse taotlemise, taotluse hindamise, toetuse määramise, toetuse kasutamise ja aruandluse ning toetuse tagasinõudmise tingimuste ja korra kehtestamine.

Muudatuse kirjeldus: Riiklik uurimistoetus on teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis töötavale doktorikraadiga isikule kõrgetasemelise teadus- ja arendusprojekti rahastamiseks eraldatav toetus. Uurimistoetus toetab teadlaste akadeemilist vabadust, kuna teadusprojektide fookuse ja sisu üle otsustavad teadlased. Riiklike uurimistoetuste väljaandmine on TAIE arengukava alaeesmärgi „Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine“ saavutamise osa. Riiklikud uurimistoetused kuuluvad teadussüsteemi põhiinstrumentide hulka.

Haridus- ja teadusministri määrusega luuakse õiguslik alus riikliku uurimistoetuse taotlemisele, taotluse menetlemisele, toetuse eraldamisele, toetuse kasutamisele ja aruandlusele ning toetuse tagasinõudmisele. Määrus asendab teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse alusel kehtestatud Eesti Teadusagentuuri juhatuse käskkirja, millega olid sätestatud järeldoktorigrandi, stardigrandi ja rühmagrandi tingimused ja kord. Uurimistoetuse taotlemise ja määramise regulatsiooni ei ole võrreldes 2025. a taotlusvoorus kehtinud regulatsiooniga oluliselt muudetud.

Sihtrühmad, keda muudatus mõjutab:
1) teadus- ja arendusasutused (15 asutust), ülikoolid (7 asutust) ja evalveeritud rakenduskõrgkoolid (1 asutus);
2) vähemalt ühes valdkonnas positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või evalveeritud rakenduskõrgkoolis töötavad teadlased 5596 (korralise evalveerimise eneseanalüüsi 2023. a andmed, täistööaja arvestuses);
3) SA Eesti Teadusagentuur.

6.1. Mõju haridusele, kultuurile ja spordile

Eelnõul on positiivne mõju teadus- ja arendustegevusele ning teadmistepõhise ühiskonna arengule. Määruses kavandatud regulatsioon loob aluse uurimistoetuste väljaandmisele, mis on üks teadussüsteemi kesksetest rahastusmeetmetest. Uurimistoetuste väljaandmine toetab põhiseaduse §-s 38 sätestatud teaduse akadeemilist vabadust, kuna see võimaldab teadlastel taotleda toetust enda poolt kujundatud teadusprojektile.

6.2. Mõju riigivalitsemisele

Uurimistoetuse taotlemise ja määramise regulatsiooni ei ole võrreldes varasemalt kehtinud korraga sisuliselt muudetud. Kuna Eesti Teadusagentuur on ka seni vastutanud uurimistoetuste väljaandmise korraldamise eest, ei too eelnõu kaasa olulist mõju Eesti Teadusagentuuri töö- ega halduskoormusele.

Määruse rakendamisega kaasneb kulu riigieelarvele. Uurimistoetuste iga-aastane eelarve sõltub riigieelarveliste vahendite olemasolust ning see lepitakse kokku Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti Teadusagentuuri vahel. Aastatel 2024-2025 oli uurimistoetuste eelarve 59,3 miljonit eurot. Ka 2026. a riigieelarves on uurimistoetuste rahastamiseks planeeritud 59,3 miljonit eurot.

6.3. Mõju teistele valdkondadele

Määruse jõustumisega võivad kaasneda positiivsed mõjud järgmistes valdkondades: sotsiaalsed ja demograafilised mõjud, mõju riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele, majanduslikud mõjud, keskkonnamõjud, mõju regionaalarengule. Uurimistoetuste abil ellu viidavad projektid võivad käsitleda ühiskonna ja majanduse jaoks olulisi probleeme ning nende tulemusena saadud uusi teadmisi on võimalik rakendada nii avalikus sektoris kui ka ettevõtluses. Teadmiste kasutuselevõttu toetab ka nõue teha uurimistoetuse projekti tulemused avalikkusele kättesaadavaks.

Positiivse mõju täpset ulatust ei ole võimalik ette prognoosida, kuna see sõltub konkreetsetest toetuse saanud projektidest ja nende tulemustest.

Ebasoovitavate mõjude risk
Määruse eelnõuga ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

7. Määruse rakendamiseks vajalikud kulud, määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks vajalikud rahalised vahendid on kavandatud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse.

8. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

9. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Kaitseministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile. Eelnõu esitati arvamuse avaldamiseks teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele, evalveeritud rakenduskõrgkoolidele, Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale ja SA-le Eesti Teadusagentuur.

Eelnõu kooskõlastas märkusteta Kultuuriministeerium. Eelnõu osas esitasid ettepanekuid: Eesti Noorte Teaduste Akadeemia, Eesti Teaduste Akadeemia, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Eesti

Teadusagentuur ja Tallinna Tehnikaülikool. Eelnõule esitatud ettepanekutega on võimaluse korral arvestatud. Kooskõlastustabel on lisatud eelnõu seletuskirja juurde (Lisa 1. kooskõlastustabel).